

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ιδεολογία στην Παιδική Λογοτεχνία

Ενότητα 9: Ιστορία και παιδικό βιβλίο - Πόλεμος

Αγγελική Γιαννικοπούλου

Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική
Ηλικία (ΤΕΑΠΗ)

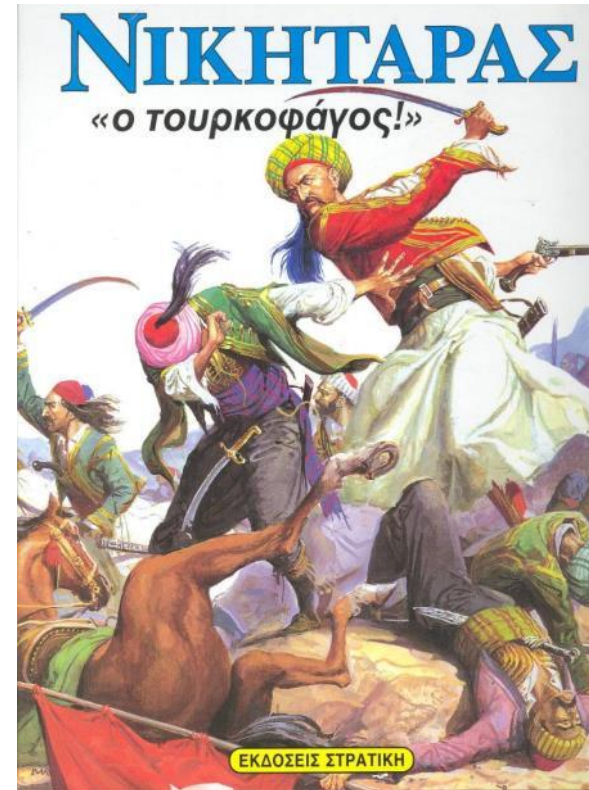
Η μελωδία της ειρήνης στο ελληνικό εικονογραφημένο βιβλίο για τον πόλεμο

Η παρουσίαση στηρίζεται στο:

Yannicopoulou, A. & Kaliakatsou, I. (2013). The melody of peace in the contemporary Greek war picture books. In K. Urba (Ed) *Freedom and Control in/ of Children's Literature* (pp. 131-141). Vilnius: Vilniaus Universiteto Leidykla.

Ο πόλεμος παραδοσιακά ως θέμα των εικονογραφημένων παιδικών βιβλίων

Παραδοσιακά ο πόλεμος ως θέμα των εικονογραφημένων παιδικών βιβλίων στηριζόταν στο δίπολο 'καλοί εναντίον κακών', υπήρχε σε ιστορικά βιβλία και στόχευε κυρίως στην ιστορική γνώση και τη συγκρότηση της εθνικής ταυτότητας.

[1]

Ο πόλεμος στα σύγχρονα ελληνικά εικονογραφημένα παιδικά βιβλία

Στα σύγχρονα ελληνικά
εικονογραφημένα παιδικά
βιβλία ο πόλεμος, παρόλο
που δεν είναι τόσο συχνός
ως θέμα, δεν συνοδεύει το
ιστορικό κείμενο.

Τα βιβλία για τον πόλεμο
στην πραγματικότητα
καθίστανται αντιπολεμικά
και ακολουθούν δύο τάσεις.

[2]

Ο πόλεμος στα σύγχρονα ελληνικά εικονογραφημένα παιδικά βιβλία: 1η Τάση

Υπηρετούν έναν εμφανή,
'παλιομοδίτικο' διδακτισμό που
ευθέως καταδικάζει τον πόλεμο
και υποστηρίζει την ειρήνη.

[3]

[4]

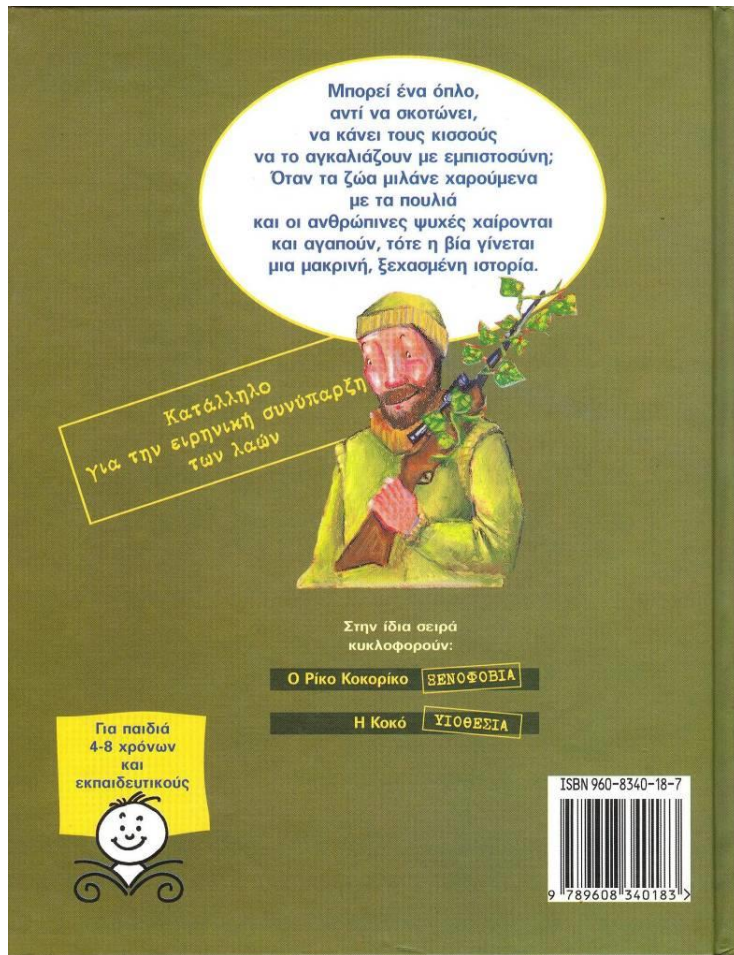
Εμφανής διδακτισμός: Παράδειγμα (1/4)

Κάτι τέτοιο είναι εμφανές όχι μόνο στο λεκτικό και οπτικό κείμενο, αλλά και στο περικείμενο, όπως:

- στο εξώφυλλο που ανακοινώνει το θέμα του βιβλίου (π.χ. Πόλεμος).

Εμφανής διδακτισμός: Παράδειγμα (2/4)

- στο οπισθόφυλλο που ‘συνταγογραφεί’ την ιδιαίτερη χρησιμότητα του βιβλίου (π.χ. Κατάλληλο για την ειρηνική συνύπαρξη των λαών).

[5]

Εμφανής διδακτισμός: Παράδειγμα (3/4)

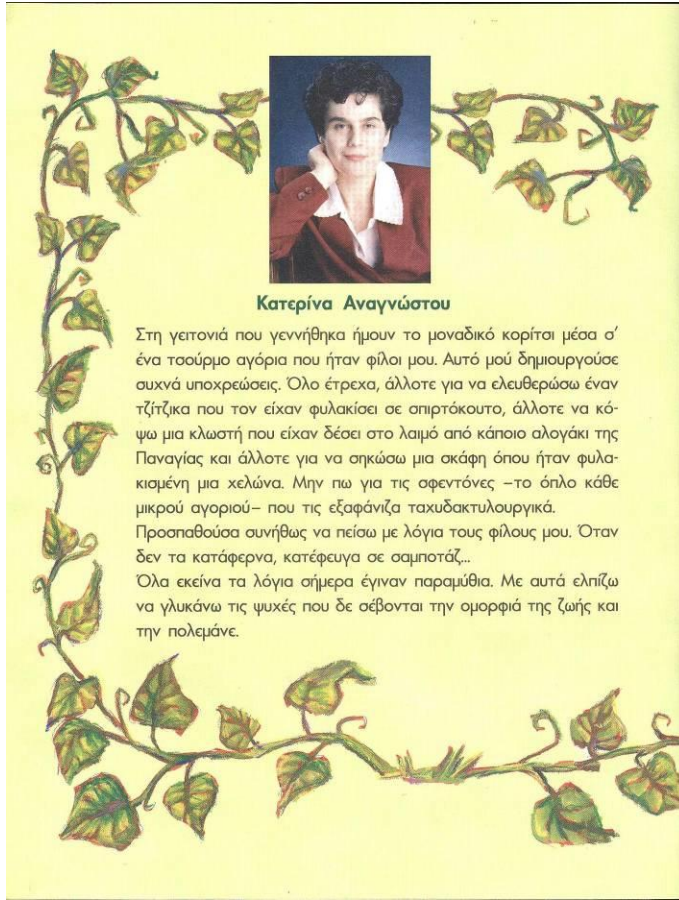

- στην εικόνα της ταπετσαρίας.

[6]

Εμφανής διδακτισμός: Παράδειγμα (4/4)

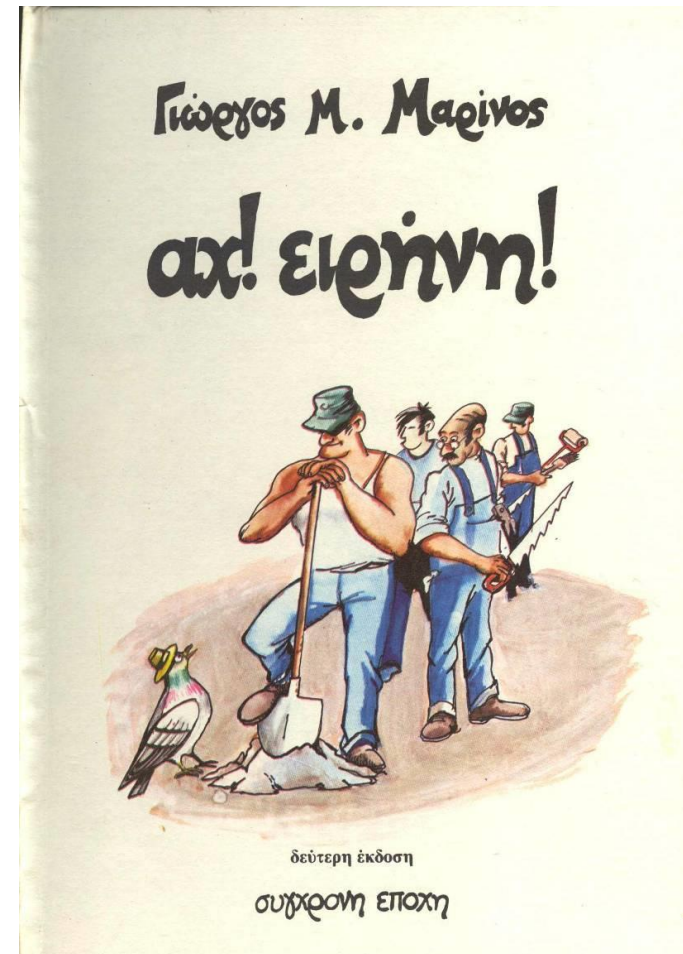

- στο βιογραφικό της συγγραφέως που εστιάζει στο πώς εκείνη αντιμετωπίζει τη βία της κάθε μέρας.

[7]

Άμεσο αντιπολεμικό μήνυμα: Παράδειγμα (1/2)

Άμεσο είναι το αντιπολεμικό μήνυμα και στο βιβλίο του Γιώργου Μαρίνου «Αχ! Ειρήνη», συνδυασμένο μάλιστα με το ... μαρξιστικό.

[8]

Άμεσο αντιπολεμικό μήνυμα: Παράδειγμα (2/2)

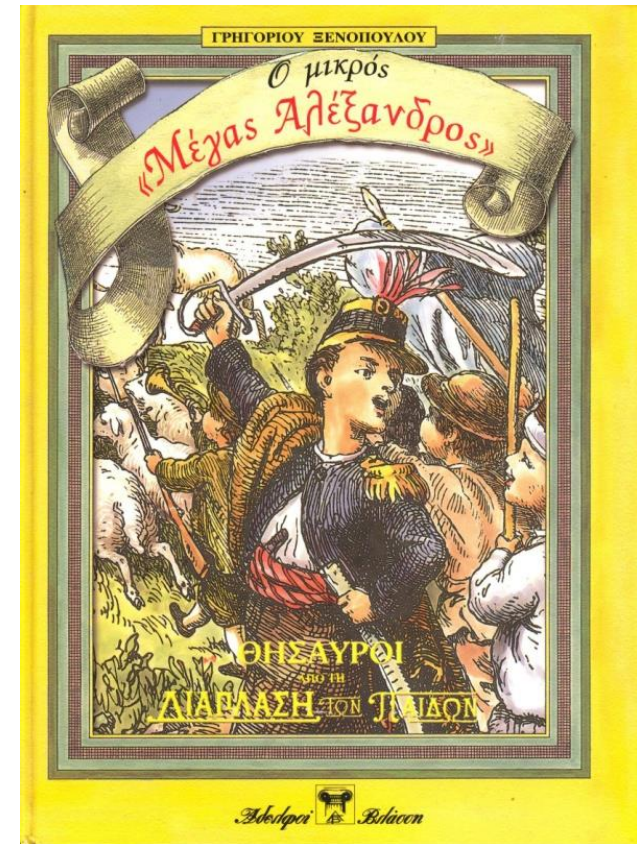
[9]

Η υπόθεση: Η περιστέρα έχει καταπιεί μια σφαίρα και ο σύζυγός της προσπαθεί να τη βοηθήσει. Όμως η στρατιωτική και πολιτική ηγεσία του φέρνει διαρκώς εμπόδια. Η λύση δίνεται από τους άνεργους εργάτες που προσφέρονται να χτίσουν ένα νοσοκομείο για το λαό.

Άμεσος διδακτισμός: Παράδειγμα (1/2)

Άμεσος διδακτισμός ενυπάρχει και στη σύγχρονη επανέκδοση κειμένων του Ξενόπουλου. Στο βιβλίο «Ο μικρός Μέγας Αλέξανδρος», ο ομώνυμος πιτσιρικάς είναι αρχηγός του στρατού στα παιχνίδια των παιδιών. Κατά τη διάρκεια αυτών των παιχνιδιών οι μικροί γίνονται όλο και πιο επιθετικοί, μέχρι που στο τέλος τραυματίζονται.

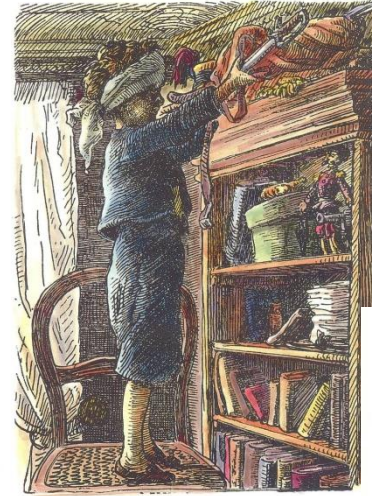

[10]

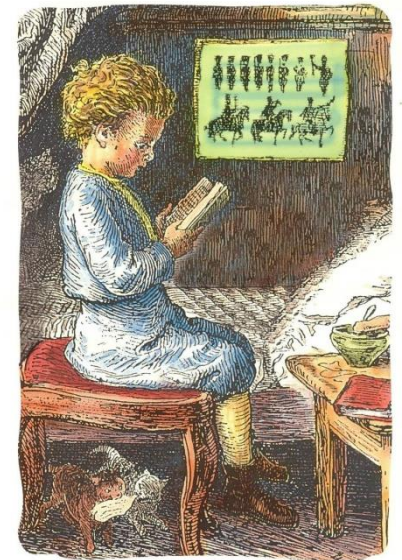

Άμεσος διδακτισμός: Παράδειγμα (2/2)

Οι τελευταίες δύο εικόνες δείχνουν το μικρό Αλέξανδρο να κρύβει τα όπλα του και να ξαναγυρνά στα βιβλία του. Καθώς αποφασίζει να ασχοληθεί πλέον με τα μαθήματά του εγκαταλείποντας τον πόλεμο εκφράζει την ελπίδα, όταν μεγαλώσει να μην υπάρχει ανάγκη για έναν ακόμη Μεγάλο Αλέξανδρο.

[11]

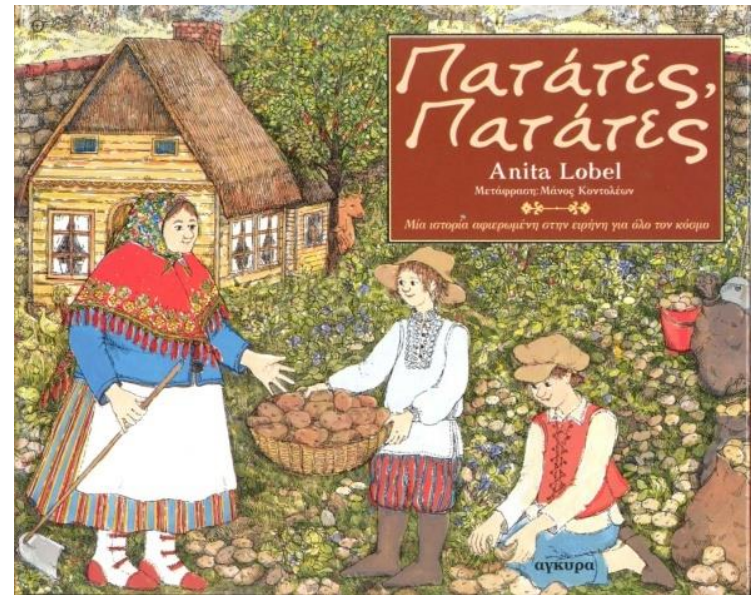

[12]

2η Τάση:

Έμμεσο Αντιπολεμικό Μήνυμα

Η δεύτερη τάση εκπροσωπείται από εκείνα τα βιβλία, ελληνικά και μεταφρασμένα στα ελληνικά, που η παρουσίαση του πολέμου κατασκευάζει **έμμεσα** ένα αντιπολεμικό μήνυμα.

[13]

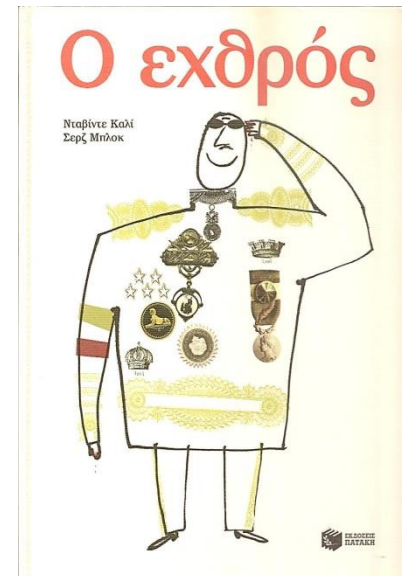
Έμμεσο Αντιπολεμικό Μήνυμα (1/7)

Στα βιβλία «Όταν οι καμπάνες σταμάτησαν τον πόλεμο» και «Ο εχθρός», το μήνυμα είναι το ίδιο: Όσοι ανήκουν σε διαφορετικά στρατόπεδα τελικά δεν είναι καθόλου διαφορετικοί.

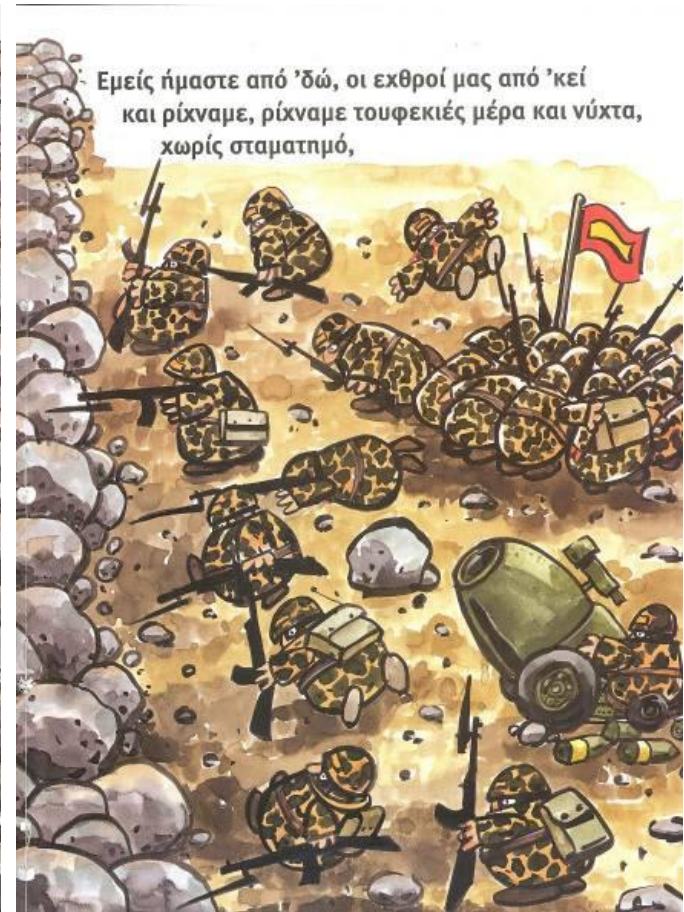
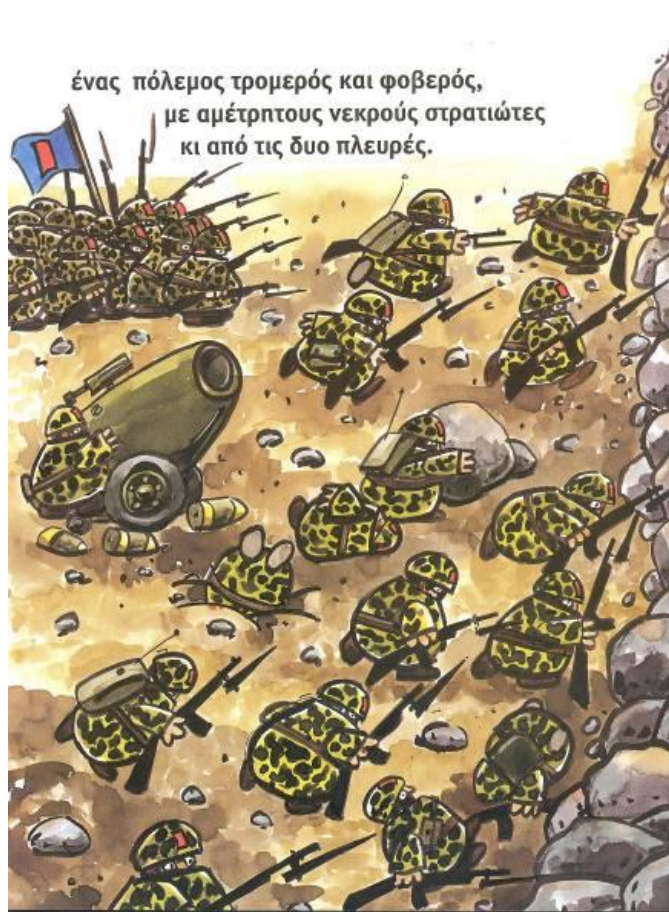
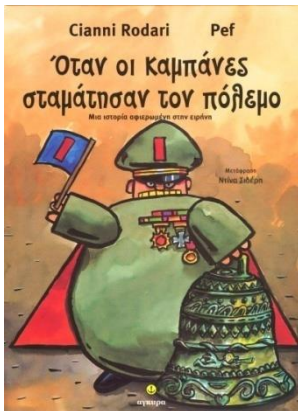

[14]

[15]

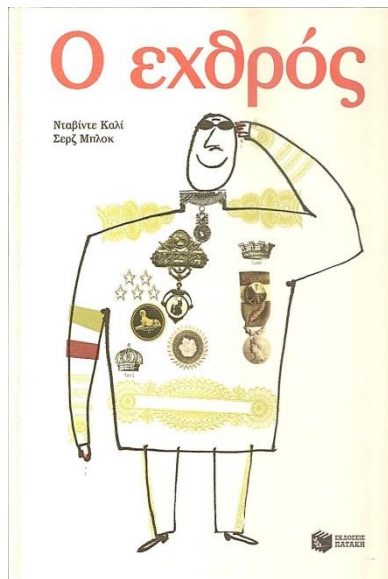

Έμμεσο Αντιπολεμικό Μήνυμα (2/7)

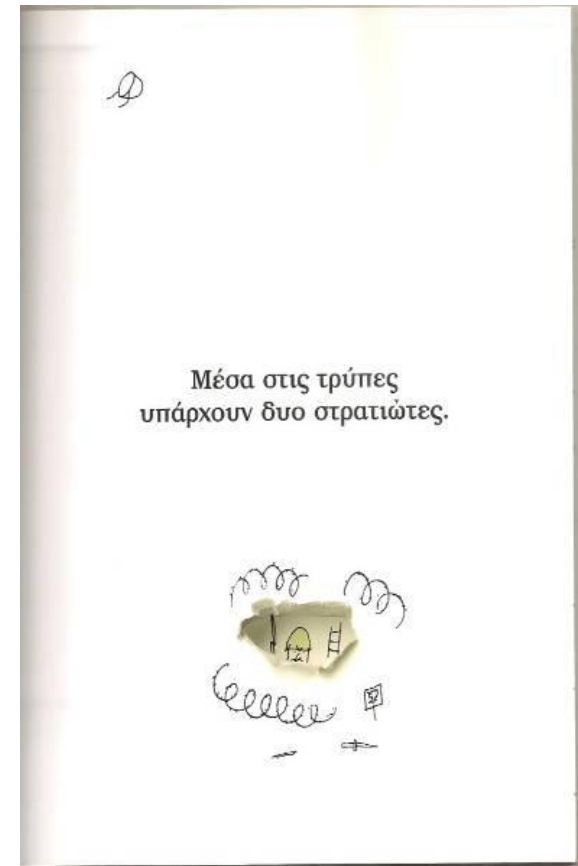

[16] [17]

Έμμεσο Αντιπολεμικό Μήνυμα (3/7)

[18]

[19]

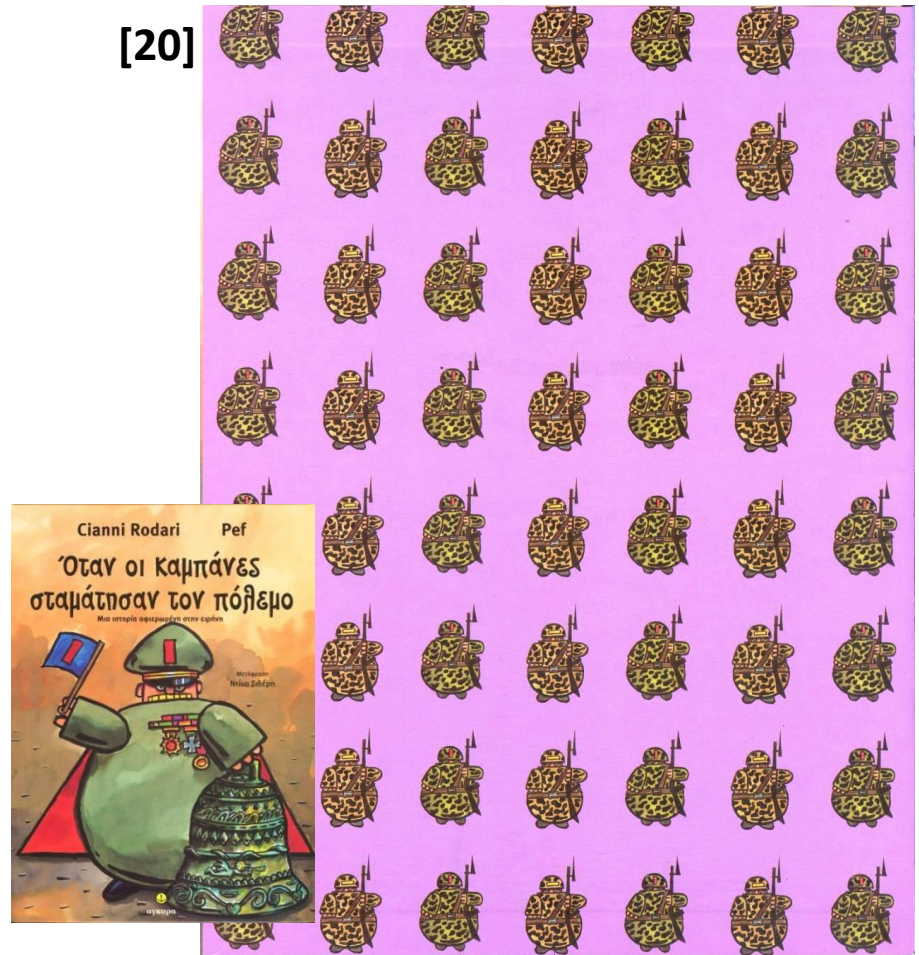

Έμμεσο Αντιπολεμικό Μήνυμα (4/7)

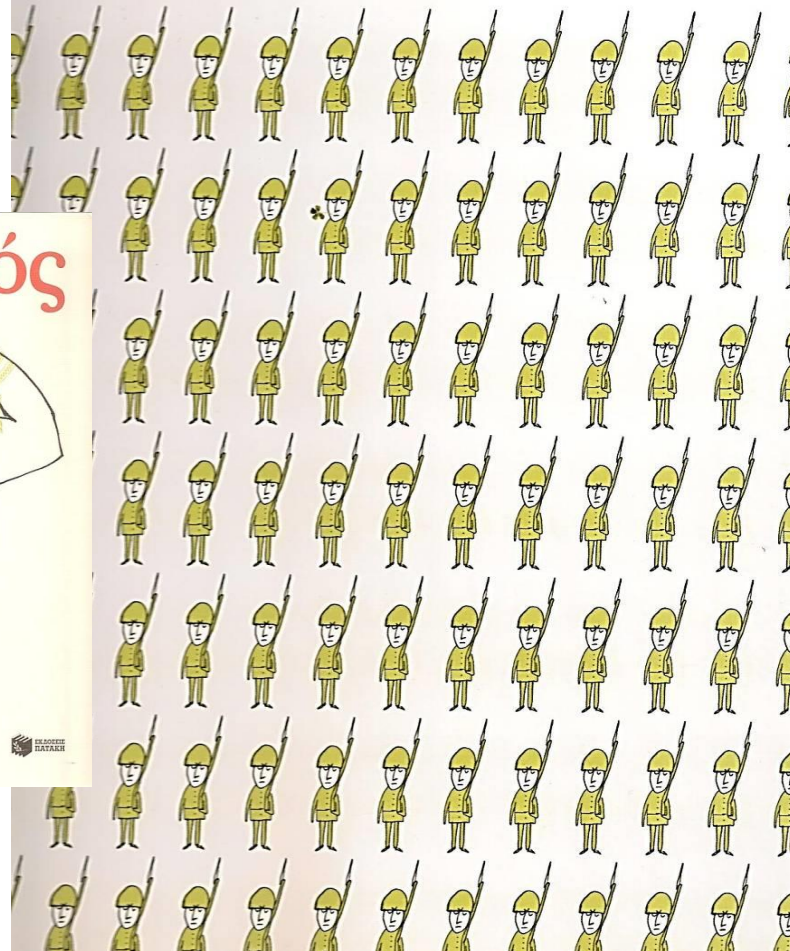
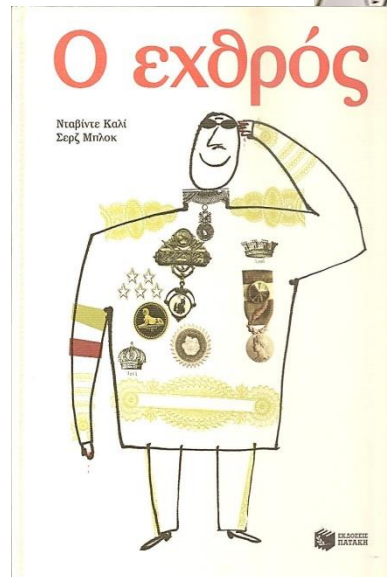
Οι ταπετσαρίες/
εσώφυλλα και των δύο
βιβλίων φανερώνουν
ακριβώς αυτή την ιδέα:
Πόσο ίδιοι είναι οι λαοί
που ανήκουν σε
διαφορετικά
στρατόπεδα!

[20]

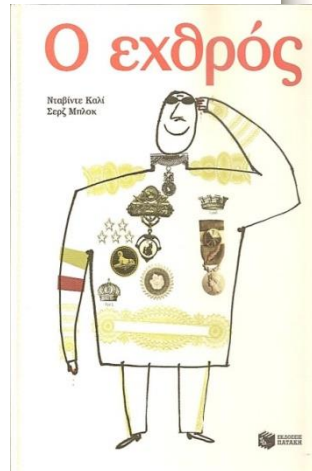
Έμμεσο Αντιπολεμικό Μήνυμα (5/7)

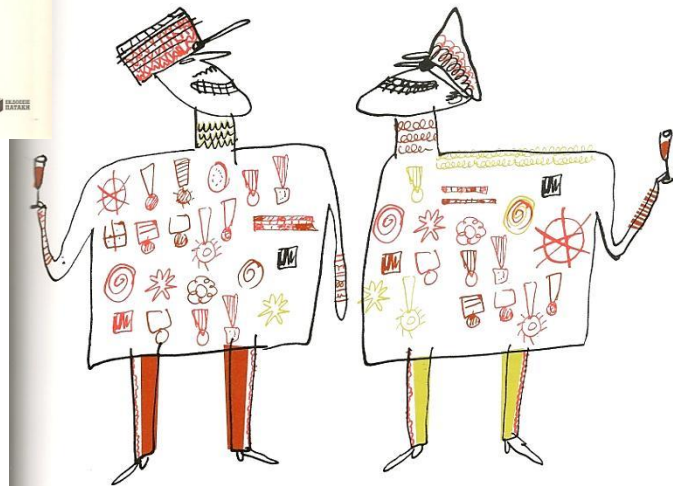
[21]

Έμμεσο Αντιπολεμικό Μήνυμα (6/7)

Οι πόλεμοι γίνονται από φιλόδοξους αρχηγούς, που παρόλο ότι ισχυρίζονται ότι είναι εχθροί, λένε και κάνουν ακριβώς τα ίδια.

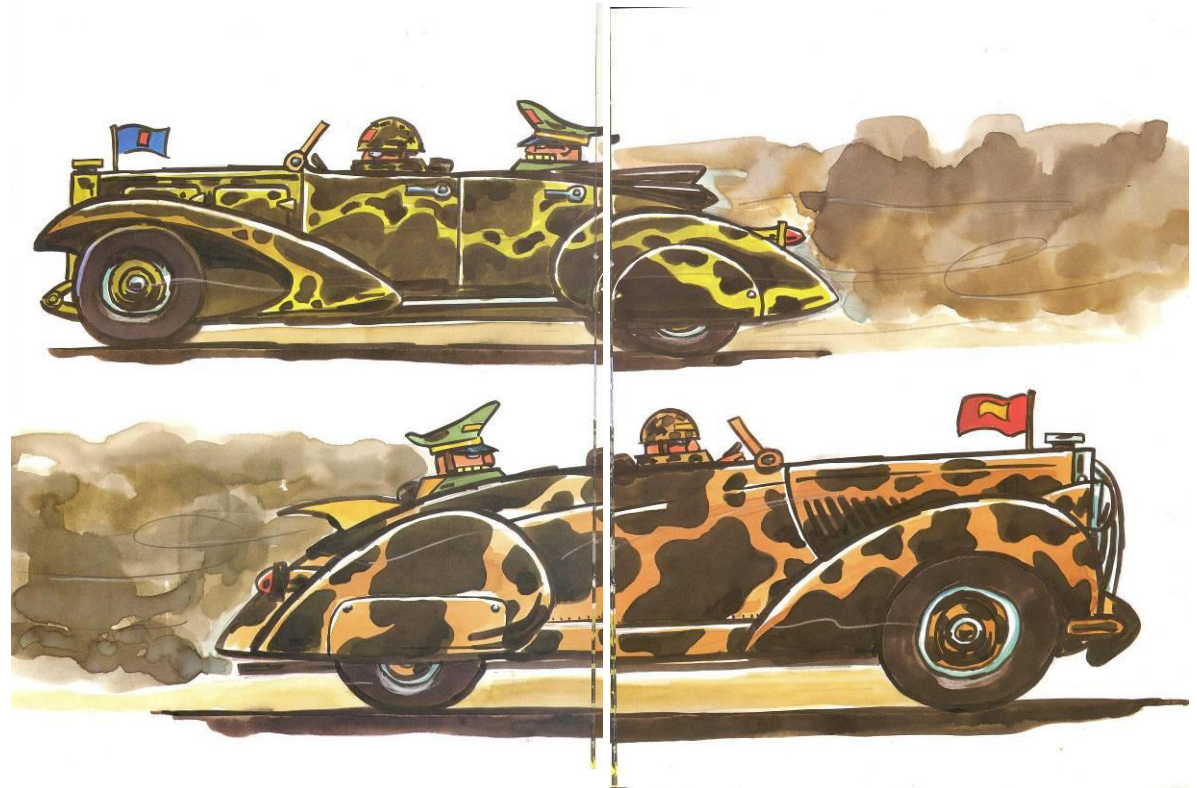
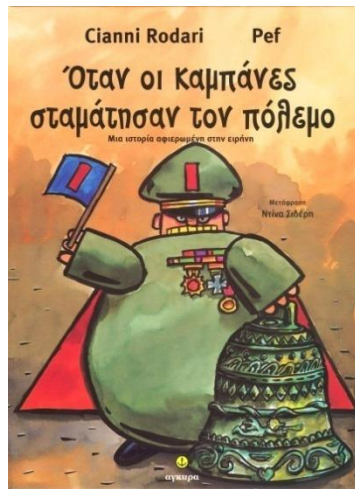

Κάθε φορά που βρέχει σκέφτομαι ότι πρέπει, επιτέλους, να σταματήσει ο πόλεμος. Όμως, δεν ξέρω πώς να το κάνω. Άλλοι είναι αυτοί που ξέρουν. Αυτοί που διοικούν. Μόνο που δε μου λένε τίποτα εμένα.

[22]

Έμμεσο Αντιπολεμικό Μήνυμα (7/7)

[23] [24]

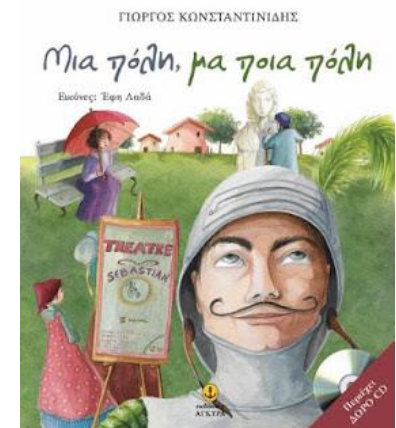

Αφηγηματικές και υφολογικές τεχνικές

Τα εικονογραφημένα βιβλία που αναφέρονται στον πόλεμο χρησιμοποιούν μια σειρά από αφηγηματικές και υφολογικές τεχνικές προκειμένου να αμφισβητήσουν το ηρωικό ιδεώδες και να εγγράψουν ένα αντιπολεμικό μήνυμα.

[25]

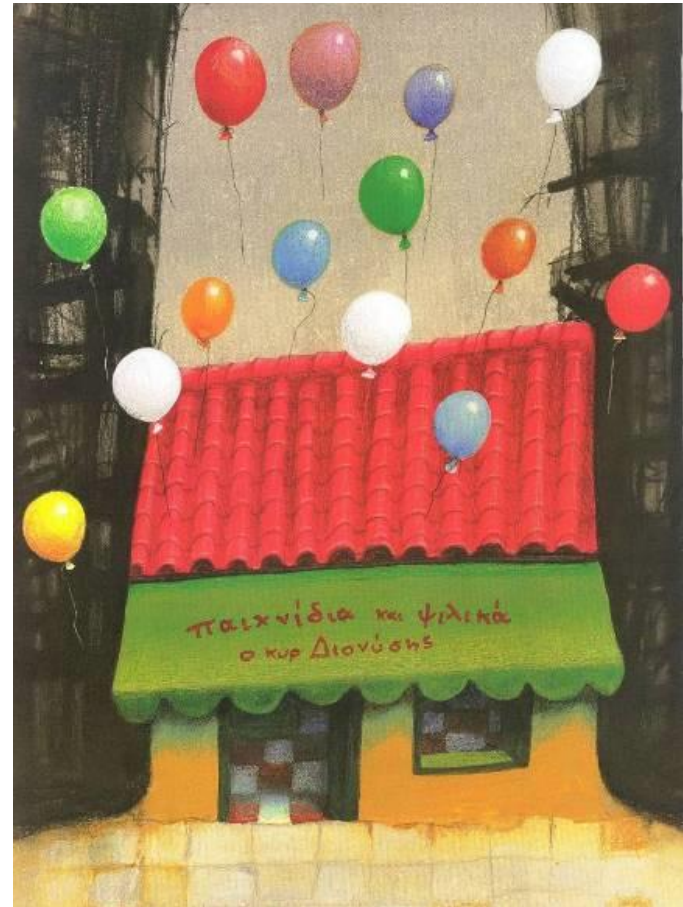

[26]

Τα χρώματα

Πολύχρωμες εικόνες με λαμπερά έντονα χρώματα δίνουν έναν χαρούμενο τόνο σε βιβλία που αναλαμβάνουν να μιλήσουν για μια από τις μελανότερες πλευρές της ανθρώπινης ύπαρξης. Σε έναν οπτικό ευφημισμό ζωντανά χρώματα λειτουργούν ως μια οπτική άρνηση του πόνου και της θλίψης που συνεπάγεται ο πόλεμος.

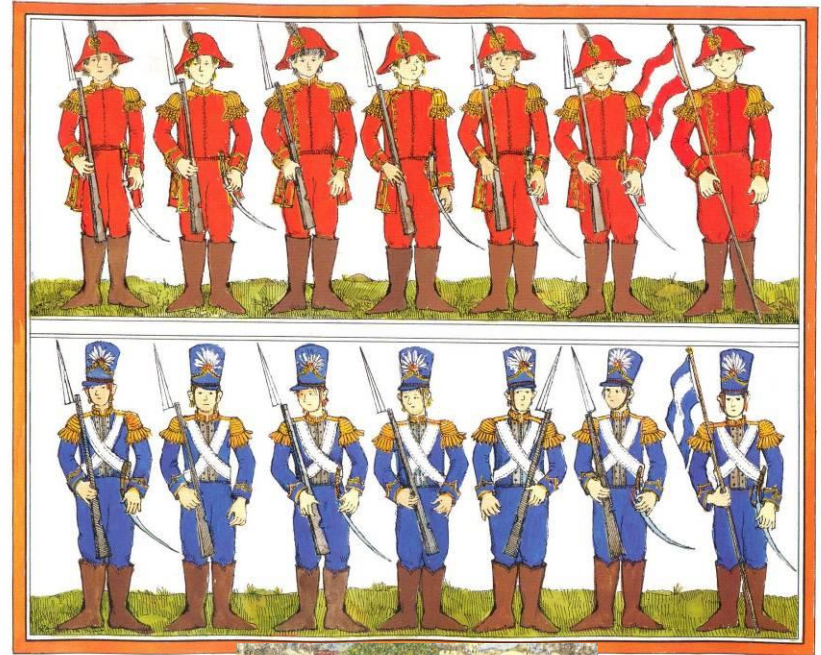

[27]

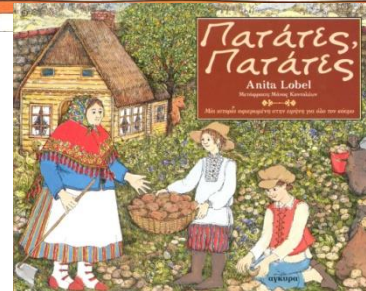

Χρωματικές Συμβάσεις (1/3)

Μια συνηθισμένη σύμβαση είναι διαφορετικοί στρατοί να δηλώνονται οπτικά με δύο διαφορετικά χρώματα, που τις περισσότερες φορές συμβαίνει να είναι κόκκινο εναντίον μπλε.

[29]

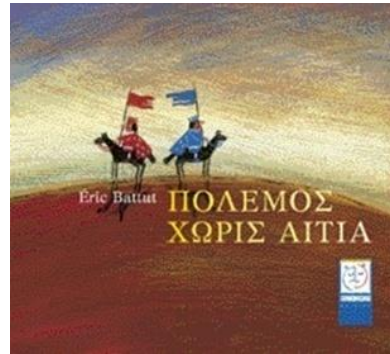

[28]

Χρωματικές Συμβάσεις (2/3)

[30]

[31]

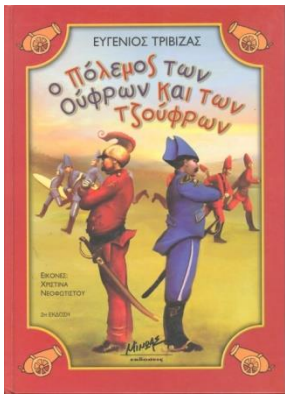
[32]

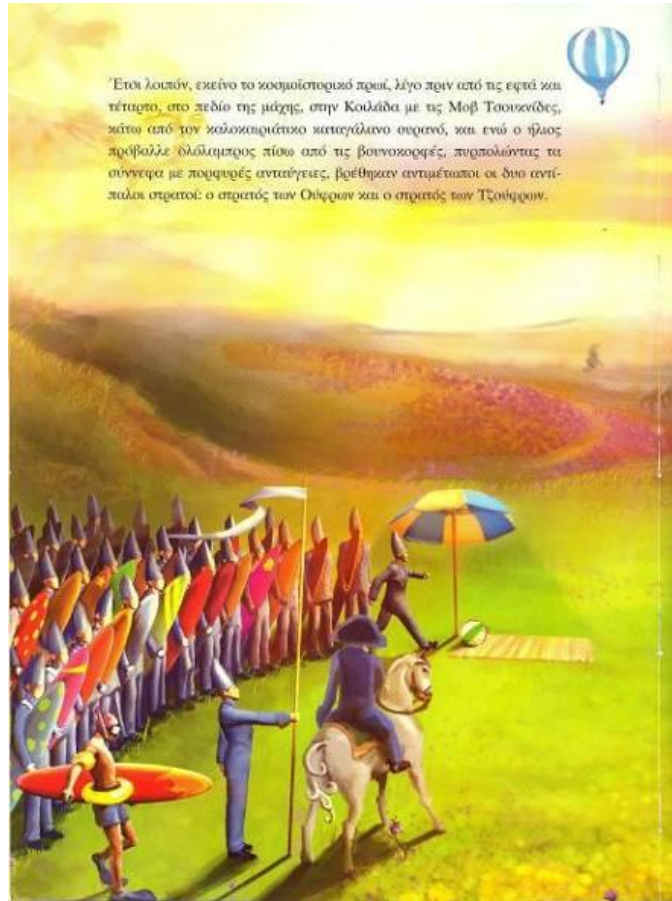

Χρωματικές Συμβάσεις (3/3)

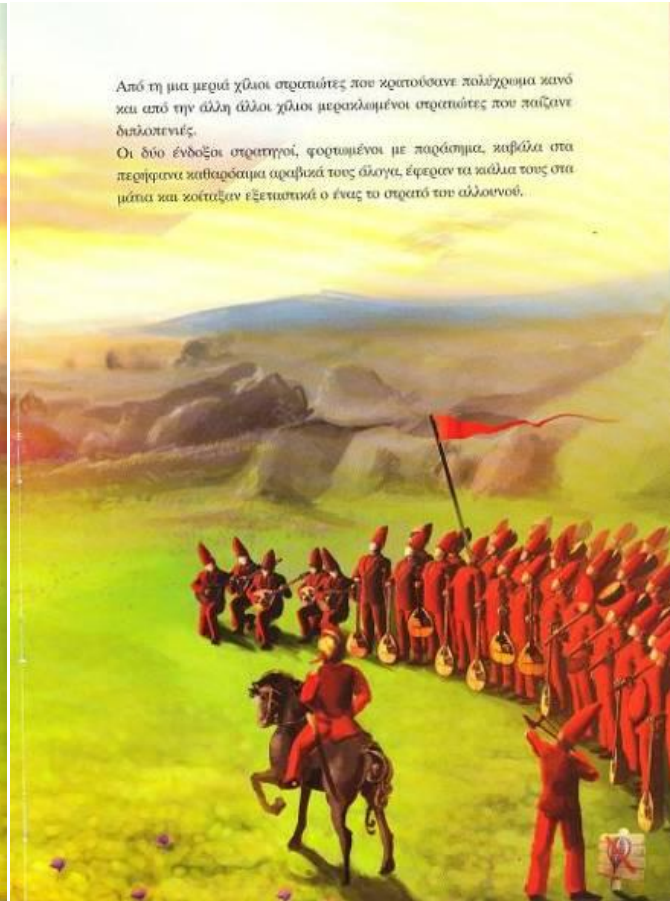
[33]

[34]

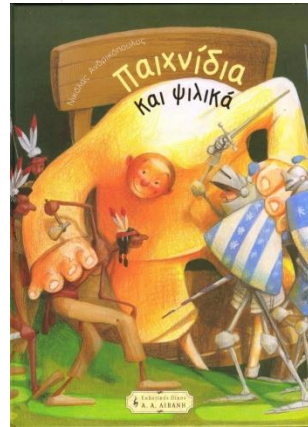

[35]

Οι αφιερώσεις

Συχνά οι αφιερώσεις
ξορκίζουν τον
πόλεμο είτε με το να
είναι πολύ
χιουμοριστικές είτε
πολύ αισιόδοξες.

[36]

Στο πολύχρωμο αύριο
των παιδιών

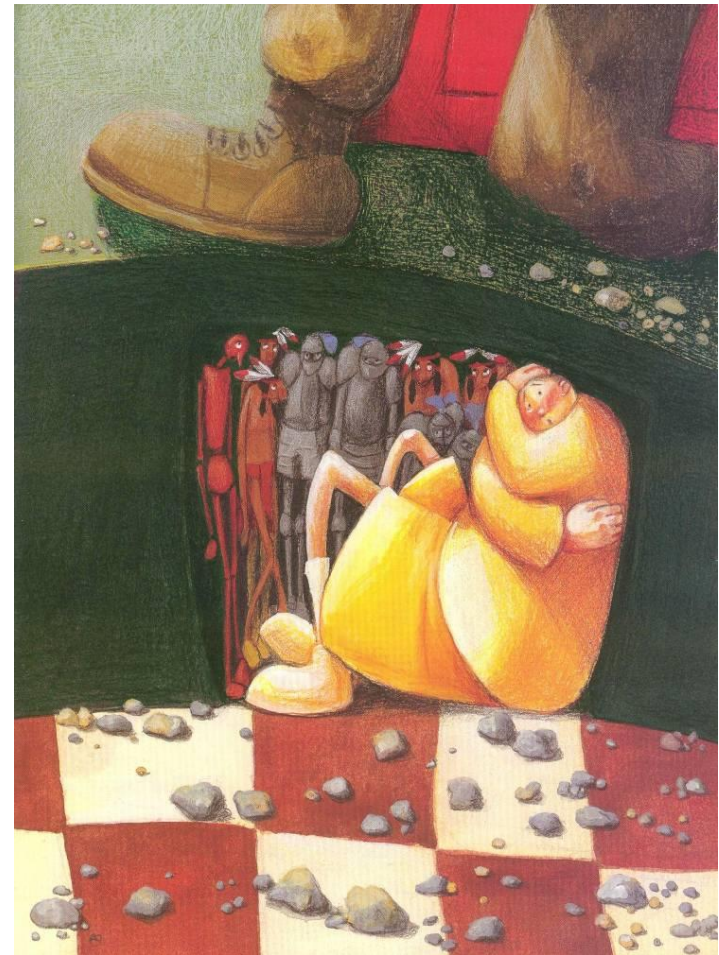

[37]

Η συντομία

Είναι παράδοξο πόσο σύντομη είναι η αναφορά στον πόλεμο σε βιβλία που αναφέρονται σε αυτόν. Στο βιβλίο του Ανδρικόπουλου «Παιχνίδια και Ψιλικά», μόνο ένα εσωτερικό σαρόνι/άνοιγμα αναφέρεται στον πραγματικό πόλεμο.

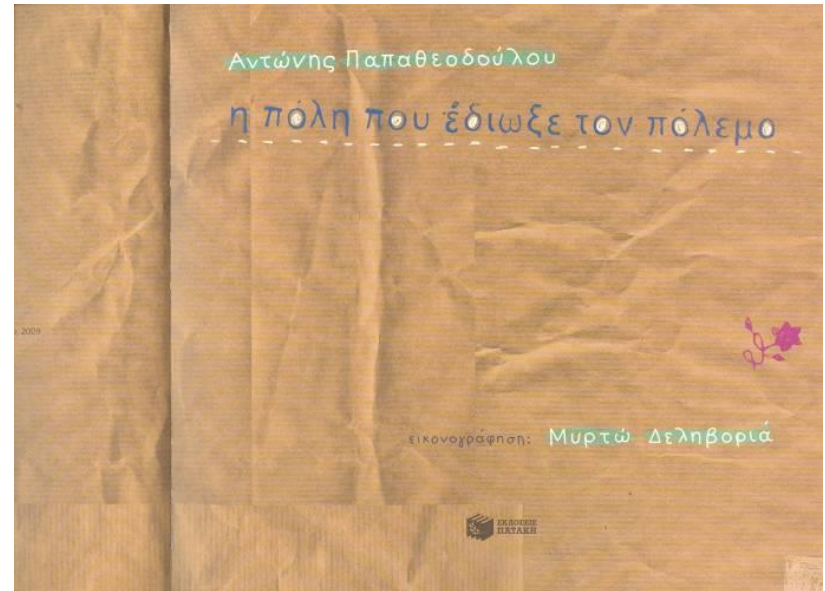

[38]

Η υλικότητα

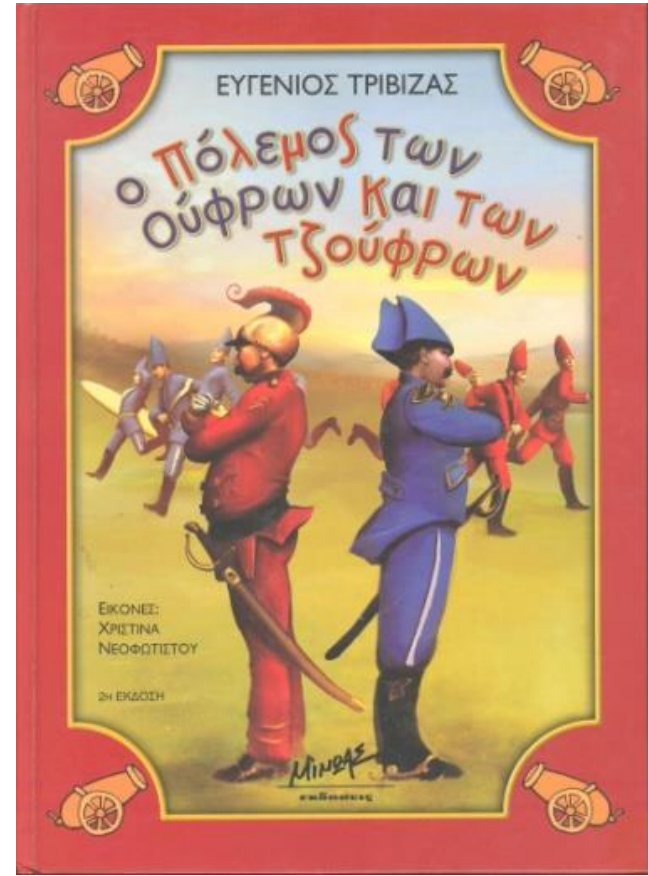
Στο «Η πόλη που έδιωξε τον πόλεμο», το χαρτί του βιβλίου δίνει την αίσθηση τσαλακωμένου χασαπόχαρτου, ένα στοιχείο που λειτουργεί ως οπτική μετωνυμία της ανθρώπινης ζωής, έτσι όπως φτηνή και ανακυκλώσιμη καθίσταται με τον πόλεμο.

[39]

Το χιούμορ

Ο χιουμοριστικός τόνος των βιβλίων καταφέρνει να αμφισβητεί το ηρωικό ιδεώδες, να εξευτελίζει στρατηγούς και να υποστηρίζει την ειρήνη. Στα εικονογραφημένα βιβλία για τον πόλεμο συναντούμε διαφορετικά είδη χιούμορ.

[40]

Λεκτικό χιούμορ

Στο βιβλίο του Τριβιζά Ο Πόλεμος των Ούφρων και των Τζούφρων μια παρανόηση ανάμεσα σε δυο ζευγάρια λέξεων που ακούγονται παραπλήσια αλλάζει τα κανόνια σε κανό και τα μπαζούκας σε μπουζούκια και επιβάλλει στους δύο στρατούς να πολεμήσουν με τον πιο παράδοξο οπλισμό.

[41]

Διακειμενικότητα

Ο στρατηγός των Ούφρων μοιάζει με τον Ναπολέοντα, ενώ των Τζούφρων είναι φτυστός ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

[42]

[43]

[44]

[45]

©

Σατιρικό ήθος

Στον «Πόλεμο των Ούφρων και των Τζούφρων» σατιρίζονται τόσο η δημοσιογραφία όσο και η ιστοριογραφία. Είναι ενδεικτικό πώς το ίδιο περιστατικό παρουσιάζεται διαφορετικά στις εθνικές ιστορίες.

[46]

Γελοιοποίηση στρατιωτικής ηγεσίας (1/2)

Επιπλέον, η στρατιωτική ηγεσία γελοιοποιείται. Δες για παράδειγμα, πώς κοιμάται ο αδίσταχτος αρχηγός των Ούφρων.

[47]

Γελοιοποίηση στρατιωτικής ηγεσίας (2/2)

Στο βιβλίο του Τριβιζά «Η φάλαινα που τρώει τον πόλεμο», οι στρατηγοί εξευτελίζονται έτσι όπως παρουσιάζονται ντυμένοι χορεύτριες προκειμένου να γλιτώσουν τους κινδύνους των πολέμων.

Γι' αυτό στη Βαραδουάη
οι βλοσυροί οι στρατηγοί
μασκαρεύονται σε μπαλαρίνες
και τσαχπίνες **κομποπίνες**.

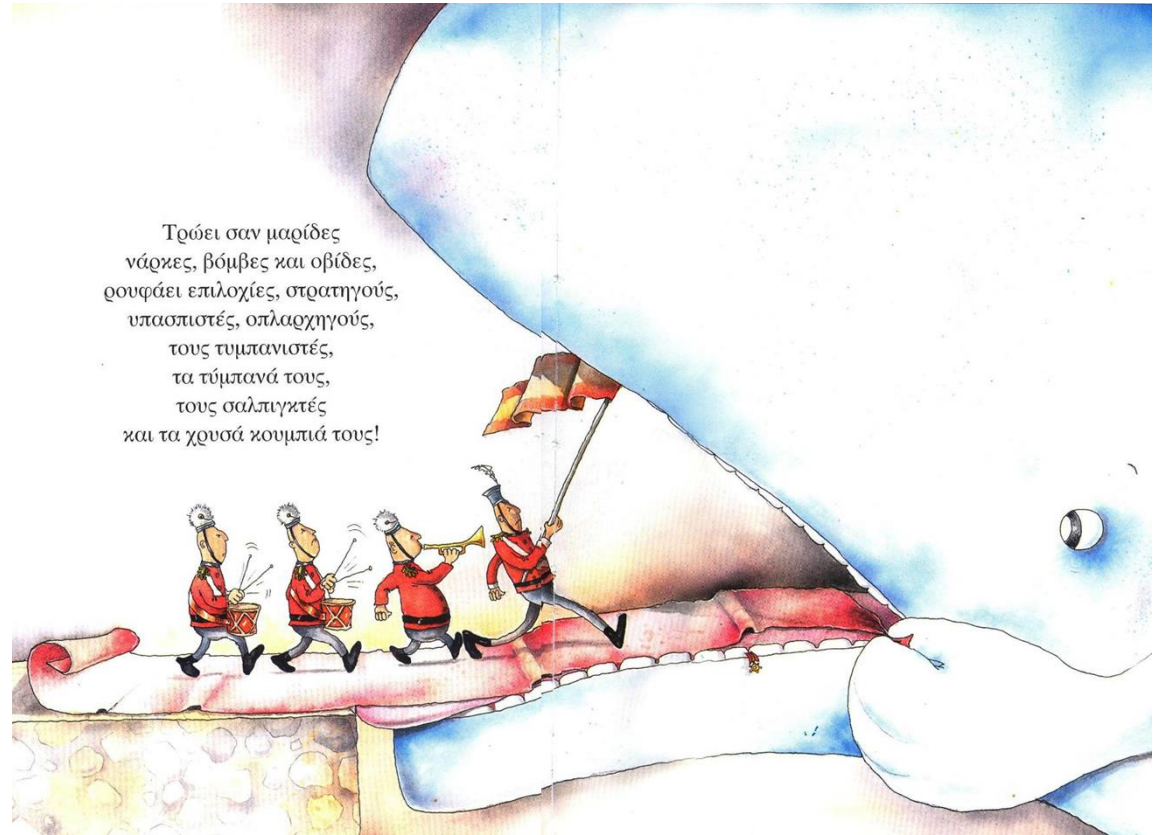

[48]

Το παιχνίδι ανάμεσα στο λεκτικό και οπτικό κείμενο

Σε κάποιες περιπτώσεις το αστείο προκύπτει από τη δυναμική που δημιουργείται ανάμεσα σε αυτά που λένε οι λέξεις και εκείνα που δείχνουν οι εικόνες.

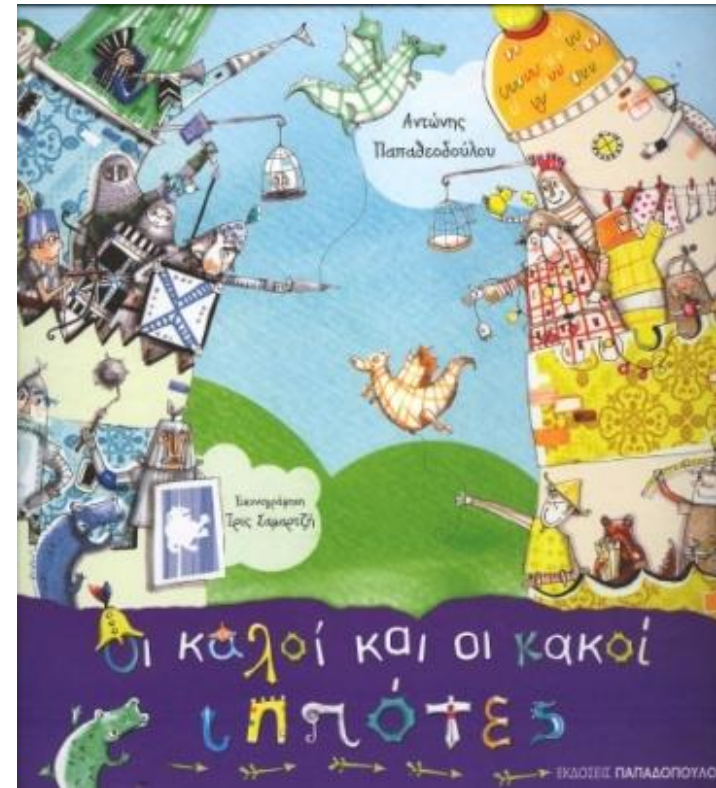
[49]

Η αντίστιξη (1/3)

Η αντιστικτική παρουσία των άγριων ιπποτών με τους ειρηνικούς 'εχθρούς' τους στους «Καλούς και τους κακούς ιππότες», καταλήγει να είναι ιδιαίτερα διασκεδαστική, καθώς μάταια οι κακοί αγωνίζονται να προκαλέσουν τον πόλεμο. Οι καλοί δεν συμμετέχουν.

[50]

Η αντίστιξη (2/3)

[51]

[52]

Η αντίστιξη (3/3)

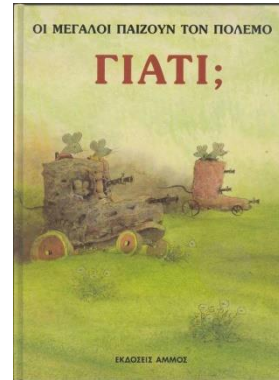

[53] [54]

Η παρωδία

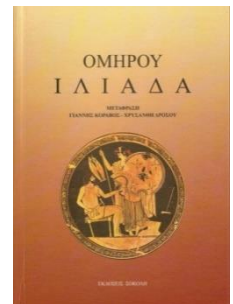
Το εικονογραφημένο «Οι μεγάλοι παίζουν τον πόλεμο Γιατί;» αναφέρεται σε έναν καταστροφικό πόλεμο ανάμεσα στους βατράχους και τους ποντικούς. Το βιβλίο αποτελεί μια παρωδία τρίτου βαθμού, αφού είναι παρωδία της Βατραμομαχίας που αποτελεί παρωδία της Ιλιάδας.

[55]

[56]

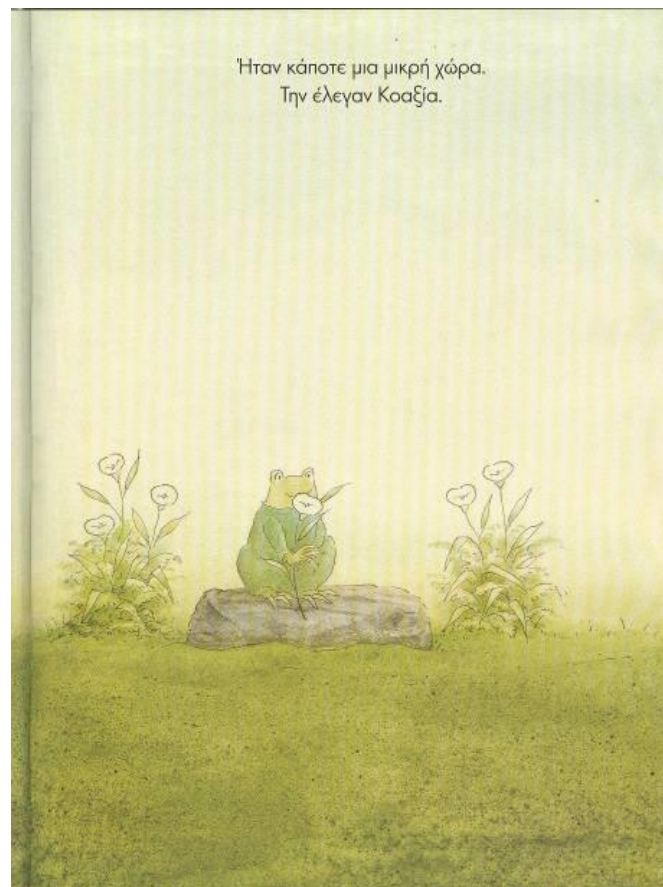

[57]

Οι υπαινιγμοί

Επίσης, η χρονολογία έκδοσης του βιβλίου, 1992, και τοπωνύμια όπως Κροαξία, Τυρίστινα φανερώνουν σαφείς υπαινιγμούς στον πόλεμο της Βοσνίας.

[58]

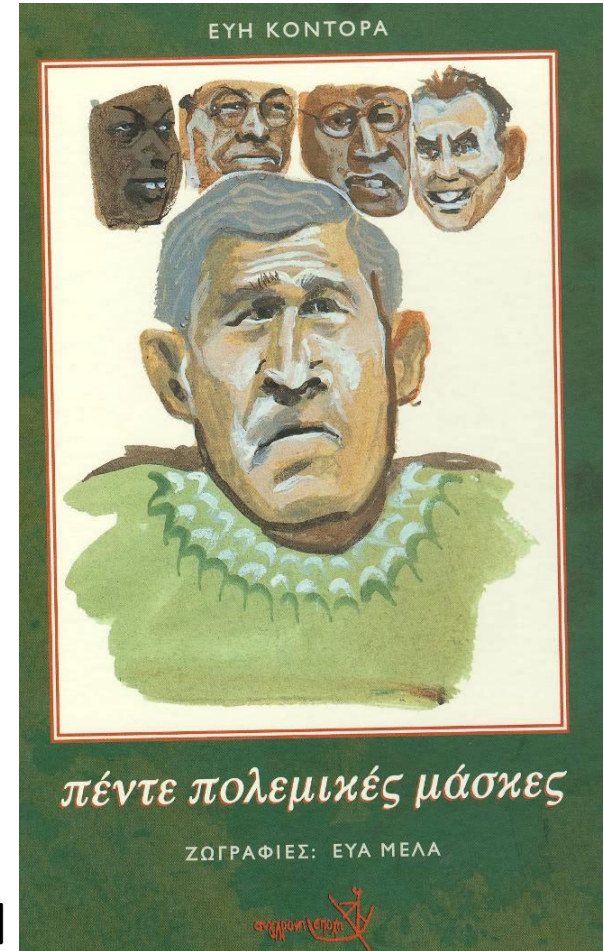
Οι αντιθέσεις

Σε όλο το βιβλίο, όπως ακριβώς συμβαίνει στην αρχική και τελική ταπετσαρία, τονίζεται η διαφορά ανάμεσα στην ειρήνη και τον πόλεμο. Στο βιβλίο διαρκώς αντιπαραβάλλεται, το παιγνιώδες με το τραγικό, η μυθοπλασία με την πραγματικότητα, το ανώδυνο παραμύθι για παιδιά με μια σκληρή ιστορία για ενήλικους, και φυσικά ο καταστροφικός πόλεμος με την ελπιδοφόρα ειρήνη.

Η σύνδεση με πραγματικά γεγονότα

Το βιβλίο «Οι μεγάλοι παίζουν τον πόλεμο. Γιατί;» θυμίζει το Πέντε πολεμικές μάσκες, μια συλλογή πέντε διηγημάτων για μεγαλύτερα παιδιά, που, παρά το γεγονός ότι δείχνει καθαρή μυθοπλασία, εντούτοις παρουσιάζει μια σαφή σύνδεση με πραγματικά γεγονότα. Μέσω της εικόνας του εξωφύλλου οι ιστορίες του συνδέονται με τον πρόσφατο πόλεμο του Κόλπου.

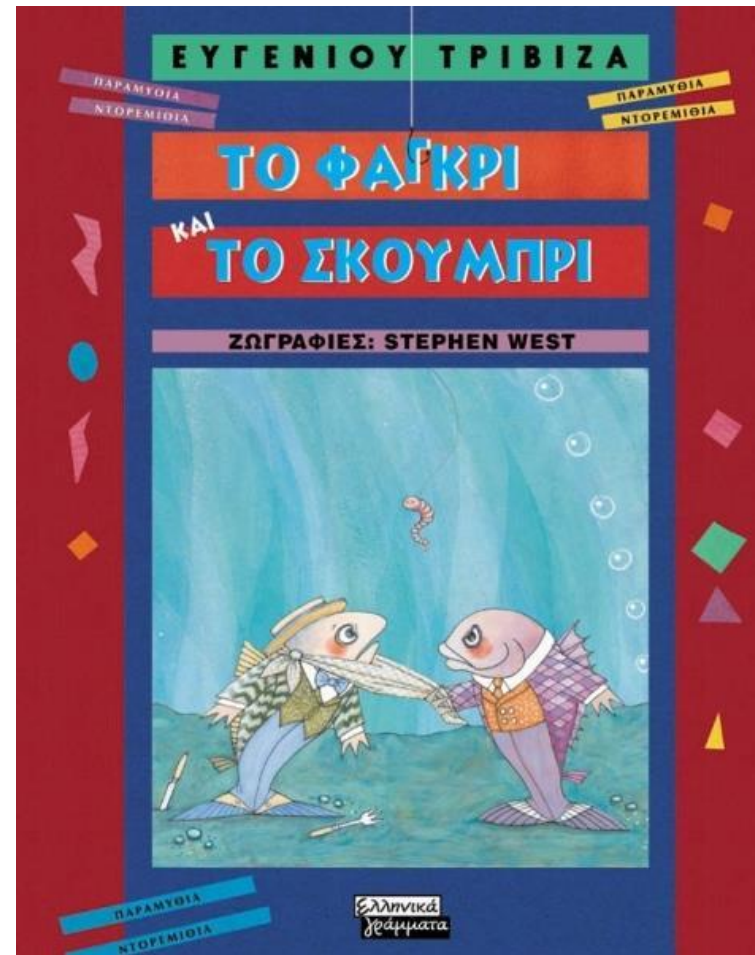

[59]

Οι χαρακτήρες

Μια και τα
εικονογραφημένα
απευθύνονται σε παιδιά
οι πιο συνηθισμένοι
ήρωές τους είναι
ανθρωποποιημένα ζώα
και παιδιά.

[60]

Ανθρωποποιημένα ζώα (1/6)

Στο «Φαγκρί και το Σκουμπρί», ο Τριβιζάς φιλοδοξεί να κατορθώσει το παράδοξο: να καταδικάσει τη βία διαλέγοντας ήρωες από ένα οικοσύστημα που ως βασική του αρχή έχει το σλόγκαν «Το μεγάλο ψάρι τρώει το μικρό». Έτσι τα πλάσματα της θάλασσας προσωποποιούνται ώστε να δημιουργήσουν μια ιστορία με ένα αντιπολεμικό μήνυμα.

[61]

Ανθρωποποιημένα ζώα (2/6)

Και παρόλο που τα ψάρια
δεν διακρίνονται για τα
πατρικά/μητρικά τους
ένστικτα, οι ήρωες
αποκτούν μια ευτυχισμένη
οικογένεια.

Έτσι έφυγε από τη μία το σκουμπρί
και απ' την άλλη το φαγκρί.
Πήγε ο καθένας στη φωλιά του,
στην οικογένεια και στα παιδιά του

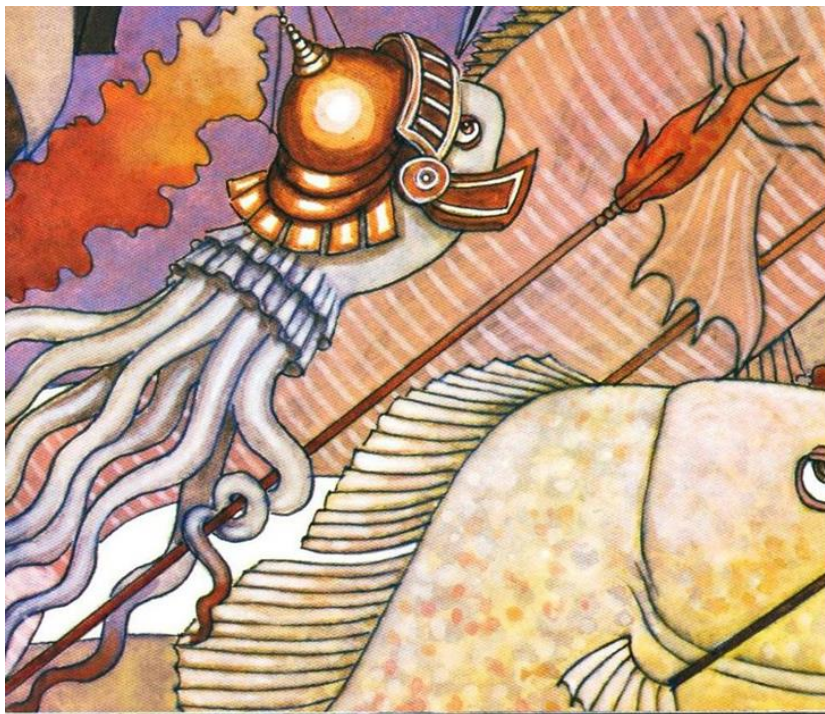

[62]

Ανθρωποποιημένα ζώα (3/6)

[63] [64]

Επιπλέον, και οι δύο στρατοί εξοπλίζονται με κράνη, σφαίρες, όπλα, μαχαίρια και άλλα.

Ανθρωποποιημένα ζώα (4/6)

[65]

Ακόμη και αναγνωρίσιμοι ιστορικά πολεμιστές φιλοξενούνται στις σελίδες του βιβλίου.

Ανθρωποποιημένα ζώα (5/6)

Τελικώς, το βιβλίο καταφέρνει να θέσει έναν αναγνωρίσιμο παραλληλισμό ανάμεσα σε ψάρια που κινδυνεύουν να φάνε το δόλωμα και να πιαστούν στα δίχτυα του ψαρά και τους ανθρώπους που πολεμούν μεταξύ τους τυφλωμένοι από τα 'δολώματα' που τους ρίχνουν οι πολεμοκάπηλοι.

[66]

Ανθρωποποιημένα ζώα (6/6)

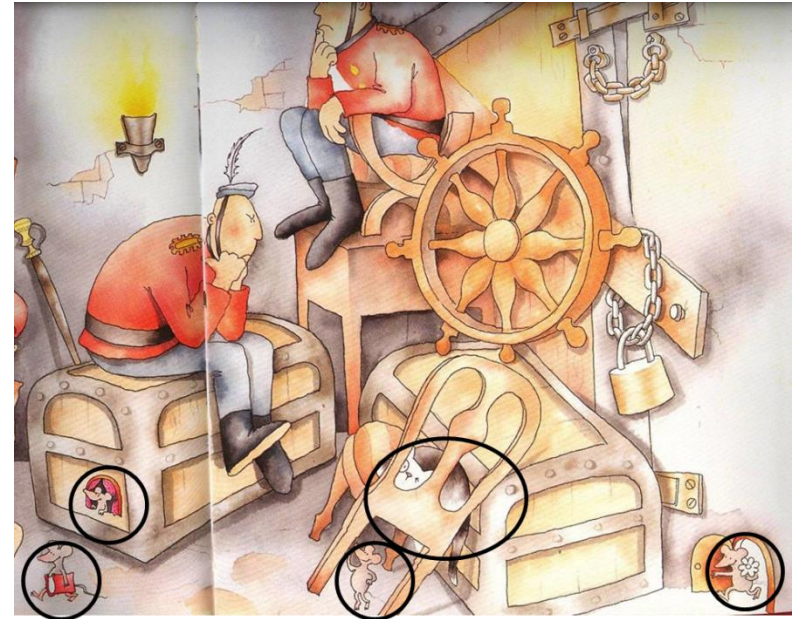
Ανάλογη και η αλληγορία στο μυθιστόρημα του Τριβιζά «Η τελευταία μαύρη γάτα», που φαίνεται να αναφέρεται σε γάτες, ενώ στην πραγματικότητα αφορά αληθινούς ανθρώπους και πραγματικά ιστορικά γεγονότα (π.χ. το Ολοκαύτωμα).

[67]

Βωβοί Χαρακτήρες

Το αντιπολεμικό μήνυμα επικοινωνείται και από βωβούς χαρακτήρες, που παρόλο που δεν αναφέρονται στο λεκτικό κείμενο, εμφανίζονται στις εικόνες. Στο βιβλίο του Τριβιζά «Η φάλαινα που τρώει τον πόλεμο», η βία περιορίζεται στους ανθρώπους, ενώ γάτες και ποντίκια ζουν μαζί ειρηνικά.

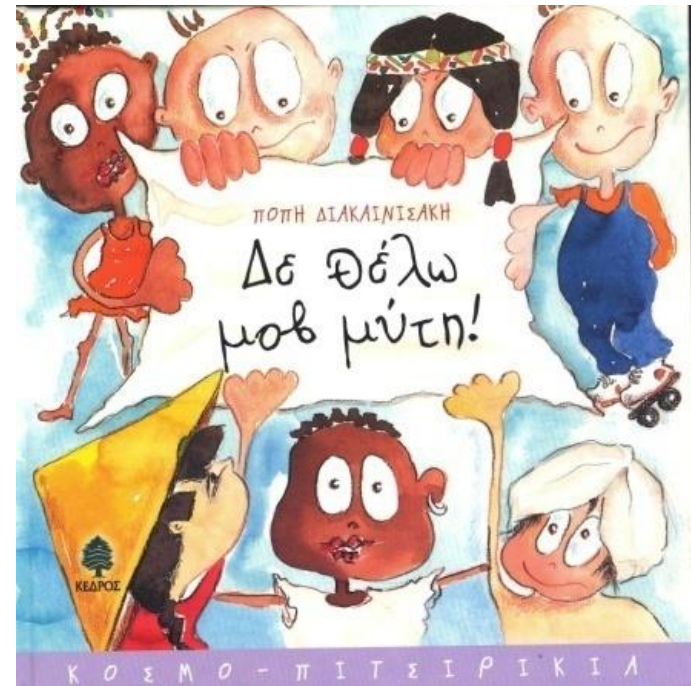

[68]

Ο συλλογικός χαρακτήρας των παιδιών (1/7)

Εκτός όμως από ανθρωποποιημένα ζώα και τα παιδιά πρωταγωνιστούν στο (αντι)πολεμικό παιδικό βιβλίο. Επαναλαμβάνοντας το γνωστό κλισέ της πλοκής αρκετών παιδικών βιβλίων ότι τα παιδιά ευθύνονται για ελπιδοφόρες αλλαγές, οι μικροί μπόμπιρες διώχνουν τον πόλεμο και φέρνουν την Ειρήνη (δες «Δεν θέλω μοβ μύτη»).

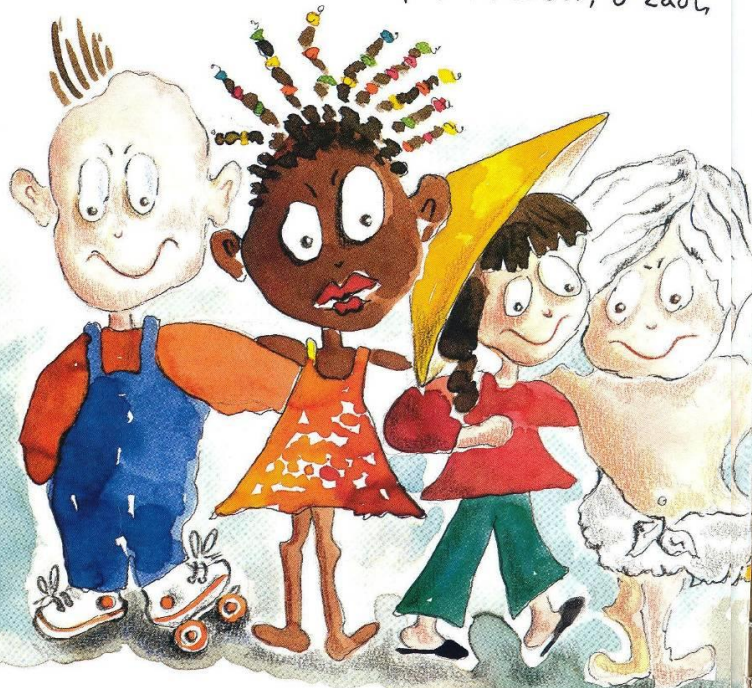
[69]

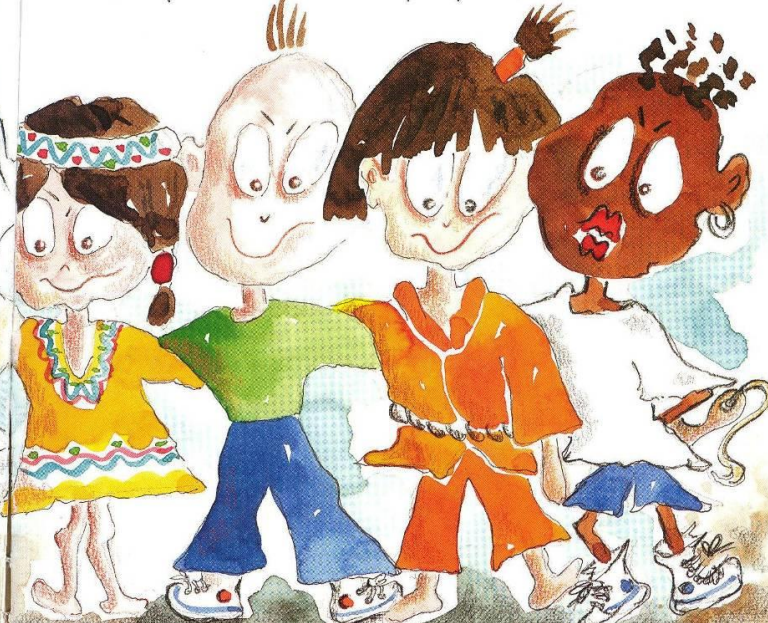
Ο συλλογικός χαρακτήρας των παιδιών (2/7)

Αλλά...

ο μπέμπης Μαρκ, η Αλίμα, η Λανσίν, ο Σάσι,

η Πονόκο, ο Αλέξανδρος, η Γιόκο, ο Αμπτάχ
και κάμποσοι άλλοι μπέμπηδες...

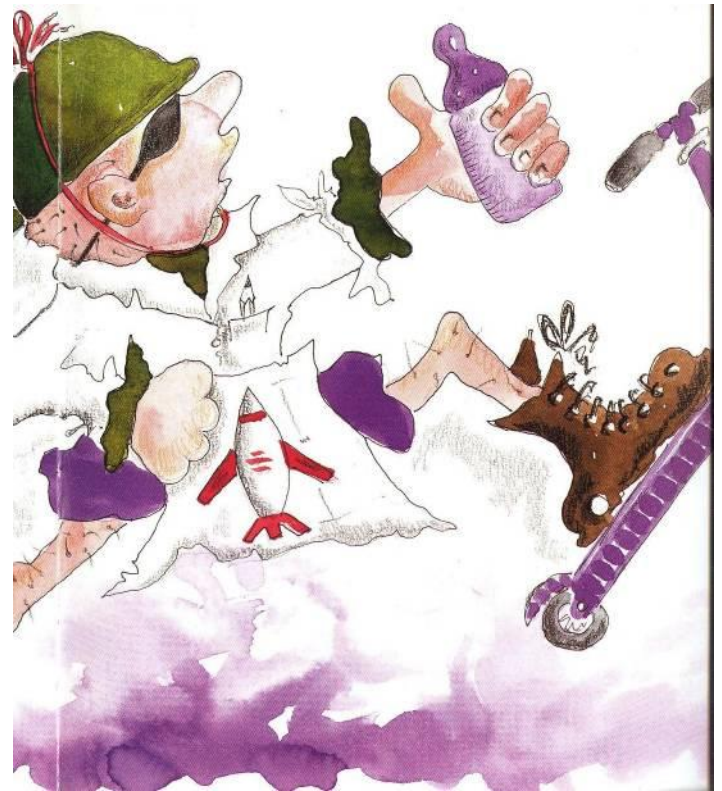

[70] [71]

Ο πόλεμος ως παιδί

Ακόμη και ο πόλεμος μοιάζει με ένα σκανταλιάρικο και ακίνδυνο παιδί.

Στο βιβλίο «Δεν θέλω μοβ μύτη» ο πόλεμος είναι ένα αγόρι που φορά ένα σουρωτήρι για κράνος και μετακινείται με πατίνια. Πόσο μπορεί να φοβίσει αυτή η καρικατούρα του πολέμου ακόμη και ένα παιδί!

[72]

Ο συλλογικός χαρακτήρας των παιδιών (3/7)

Και στο βιβλίο «Πόλεμος χωρίς αιτία», ο πόλεμος τελειώνει εξαιτίας των παιδιών και των παιχνιδιών τους.

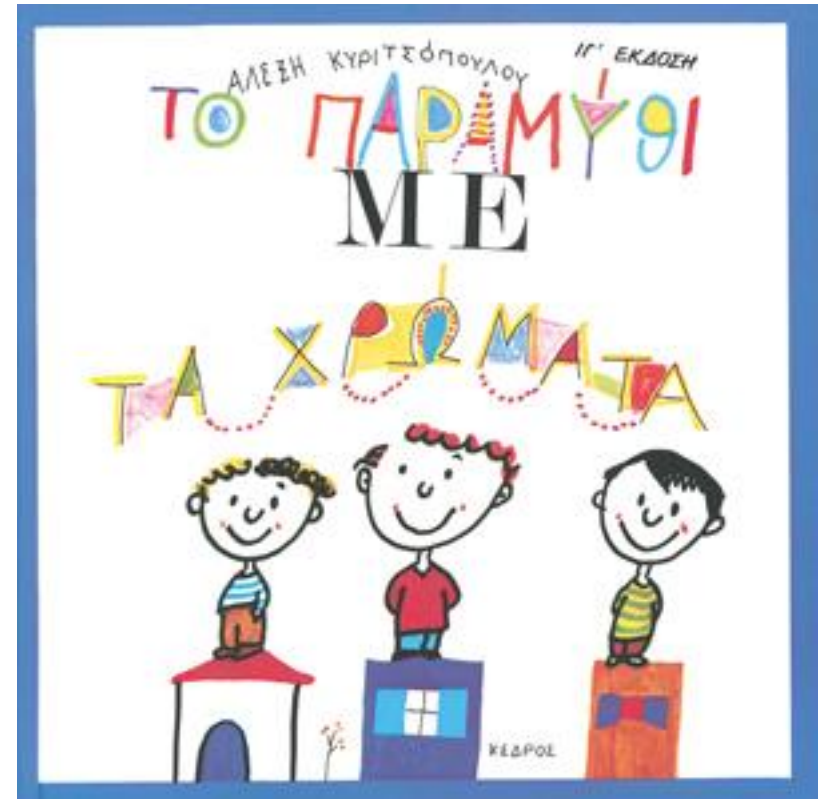
[73]

Ο συλλογικός χαρακτήρας των παιδιών (4/7)

Το ίδιο μοτίβο συναντάται και στα βιβλία με περιβαλλοντικό μήνυμα, όπου πάλι τα παιδιά αναλαμβάνουν την προστασία του πλανήτη.

[74]

[75]

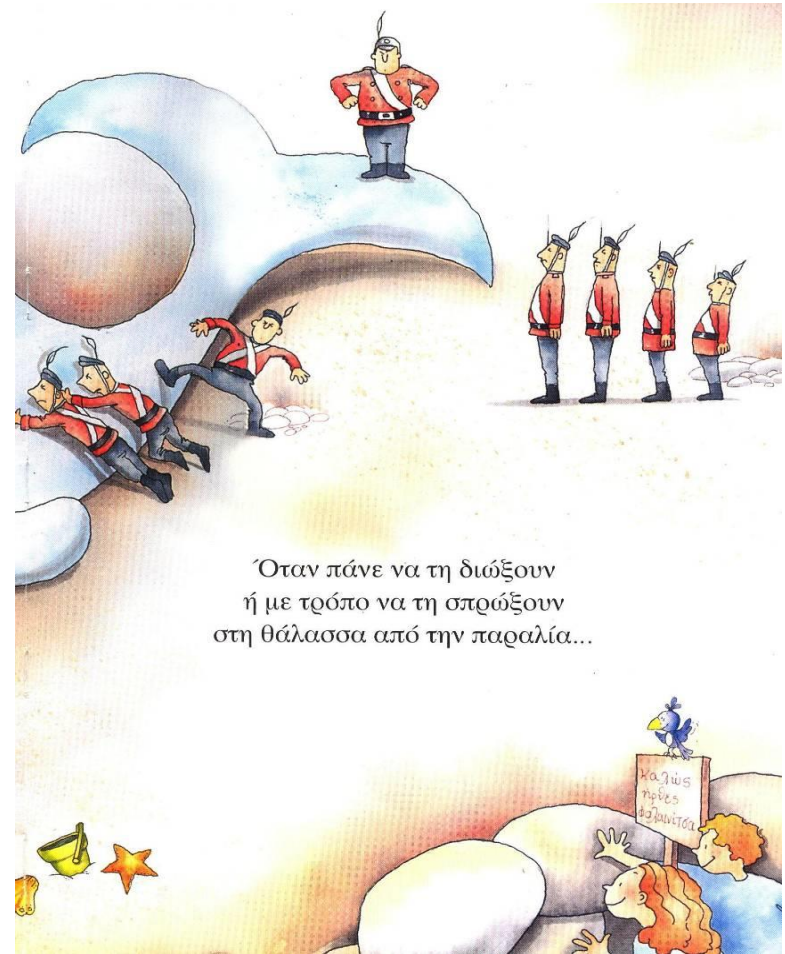

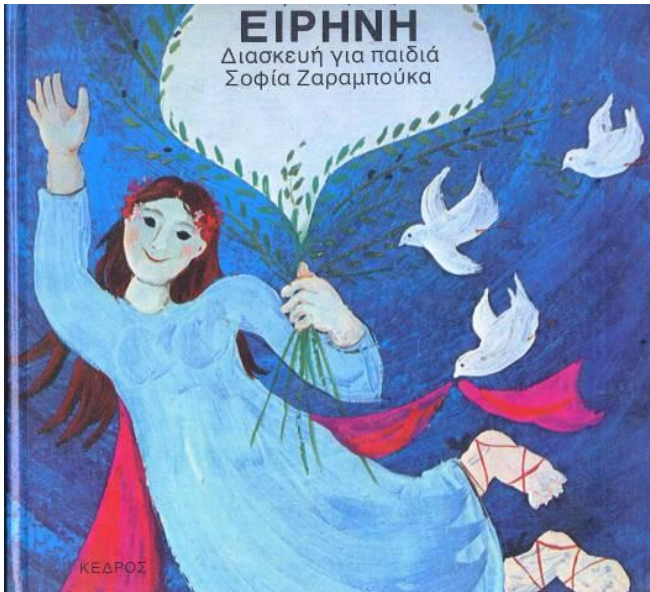
Ο συλλογικός χαρακτήρας των παιδιών (5/7)

Ακόμη και όταν τα παιδιά δεν αναφέρονται στο λεκτικό κείμενο, παρουσιάζονται στην εικονογράφιση πάντα με το μέρος των καλών και της ειρήνης. Στη «Φάλαινα που τρώει τον πόλεμο» τα παιδιά κρατούν πανό που γράφει: Καλώς ήρθες φαλαινίτσα.

[76]

Ο συλλογικός χαρακτήρας των παιδιών (6/7)

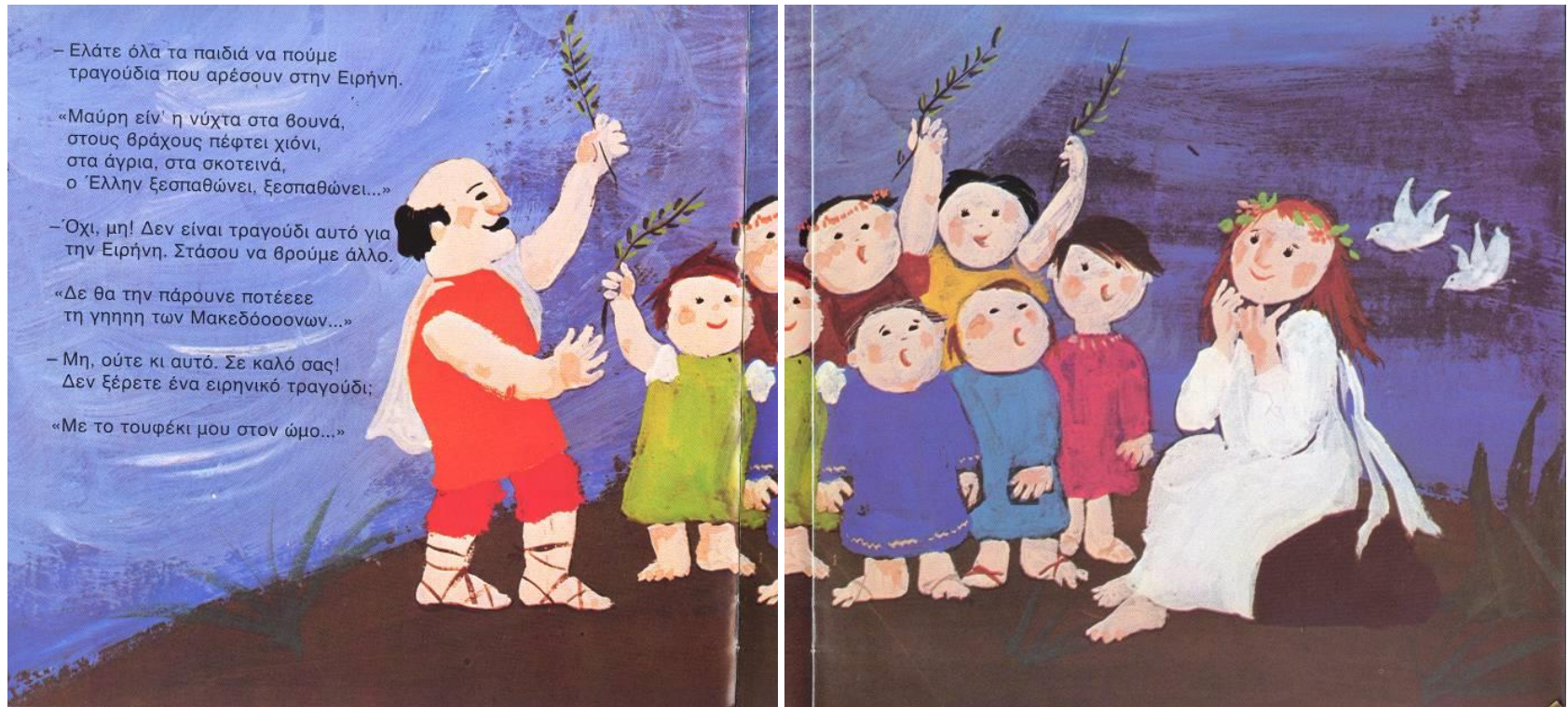

[77]

Και στη διασκευή της Ειρήνης του Αριστοφάνη προστίθεται ο συλλογικός χαρακτήρας των παιδιών, παρόλο που δεν υπάρχει στην αρχαία κωμωδία. Η προσθήκη φανερώνει την αντίληψη ότι στα βιβλία για παιδιά οι χαρακτήρες οφείλουν να είναι παιδιά, καθώς και ότι καθετί θετικό πηγάζει από τα παιδιά.

Ο συλλογικός χαρακτήρας των παιδιών (7/7)

[78] [79]

Παιδικός κόσμος (1/3)

Όμως, ακόμη και όταν οι χαρακτήρες δεν είναι παιδιά, ένας παιδιάστικος τόνος διατρέχει την ιστορία. Στον «Πόλεμο της χαμένης παντόφλας» του Τριβιζά, ένας «παιδικός» κόσμος δημιουργείται.

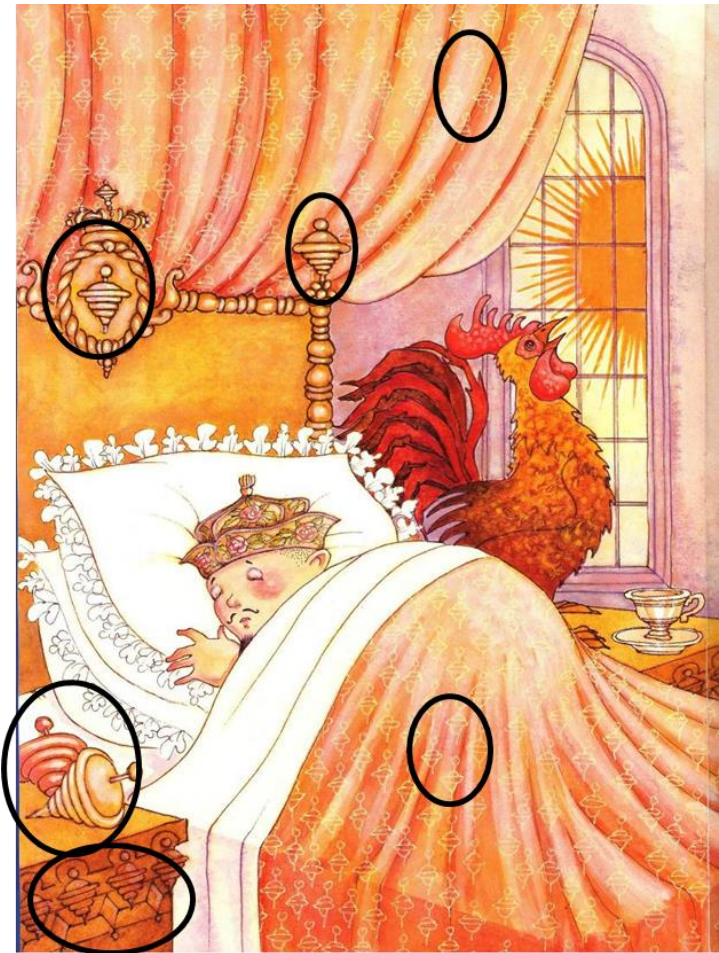

[80]

Παιδικός κόσμος (2/3)

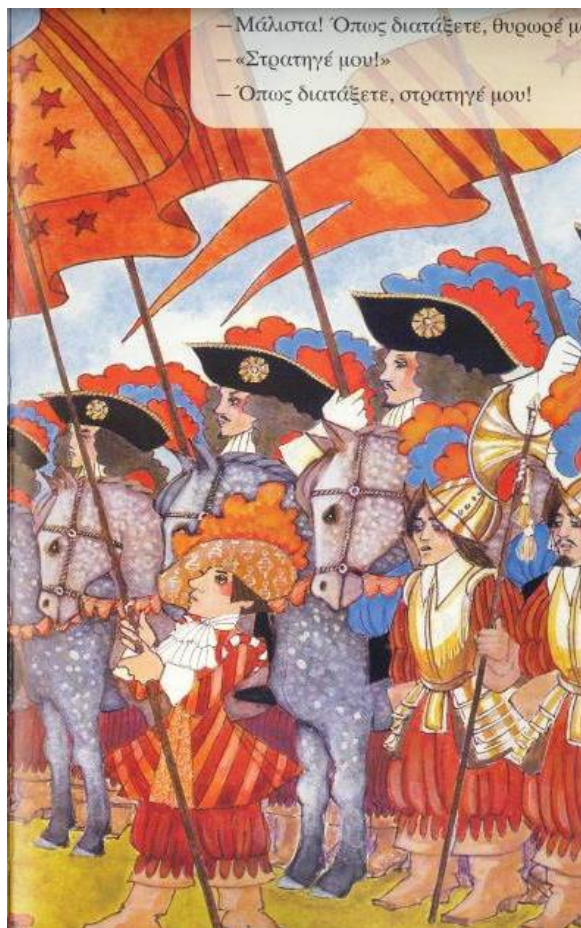
Το όνομα του βασιλιά είναι Σβουρμάρ και η σβούρα είναι το σήμα κατατεθέν της χώρας του.

[81]

Παιδικός κόσμος (3/3)

- Η αιτία του πολέμου είναι μία χαμένη παντόφλα.
- Τα ονόματα των γειτονικών χωρών είναι αστεία και θυμίζουν φαγητά(π.χ. Πιπερού).
- Ο ήρωας συνιστά μια γκροτέσκα φιγούρα που σε καμιά περίπτωση δεν ενσαρκώνει το ηρωικό πρότυπο.
- Ο στρατός μοιάζει με παιδικό παιχνίδι.

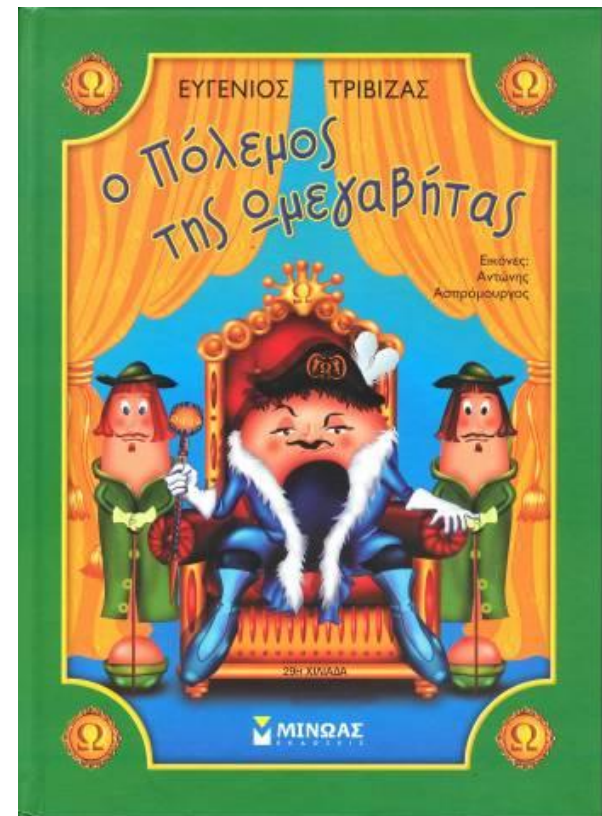
[82]

Προσωποποιημένα γράμματα (1/4)

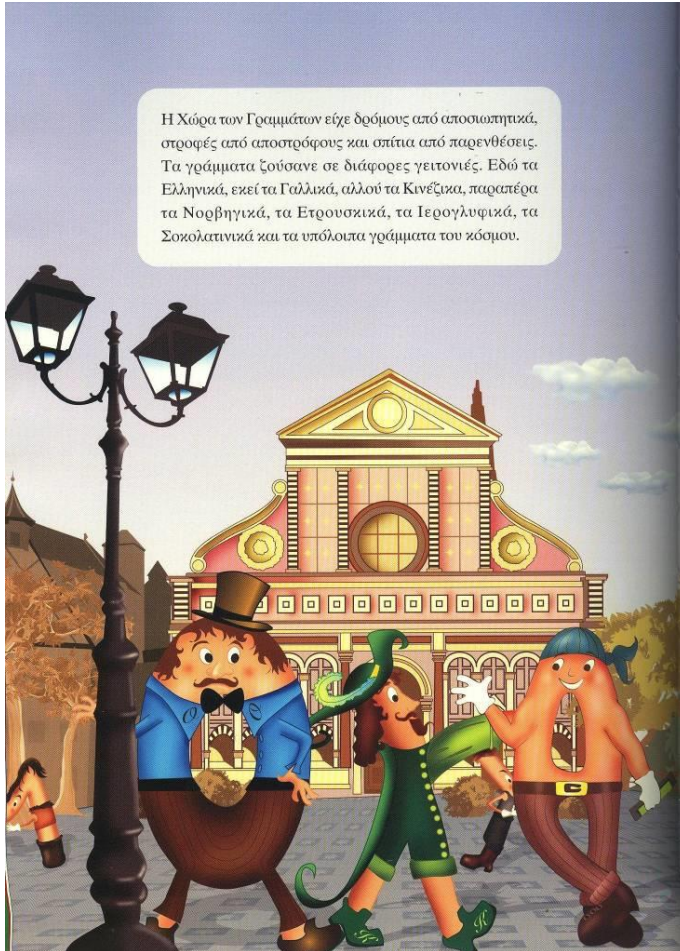
Ακόμη και προσωποποιημένα γράμματα πρωταγωνιστούν στα αντιπολεμικά εικονογραφημένα βιβλία. «Ο Πόλεμος της Ωμεγαβήτας» παρακολουθεί τον πόλεμο της ελληνικής ωμεγαβήτας (τότε που το αλφάβητο άρχιζε αντίστροφα Ω, Ψ, Χ, ... Γ, Β, Α) εναντίον της γαλλικής αλφαβήτας και των κινέζικων ιδεογραμμάτων.

[83]

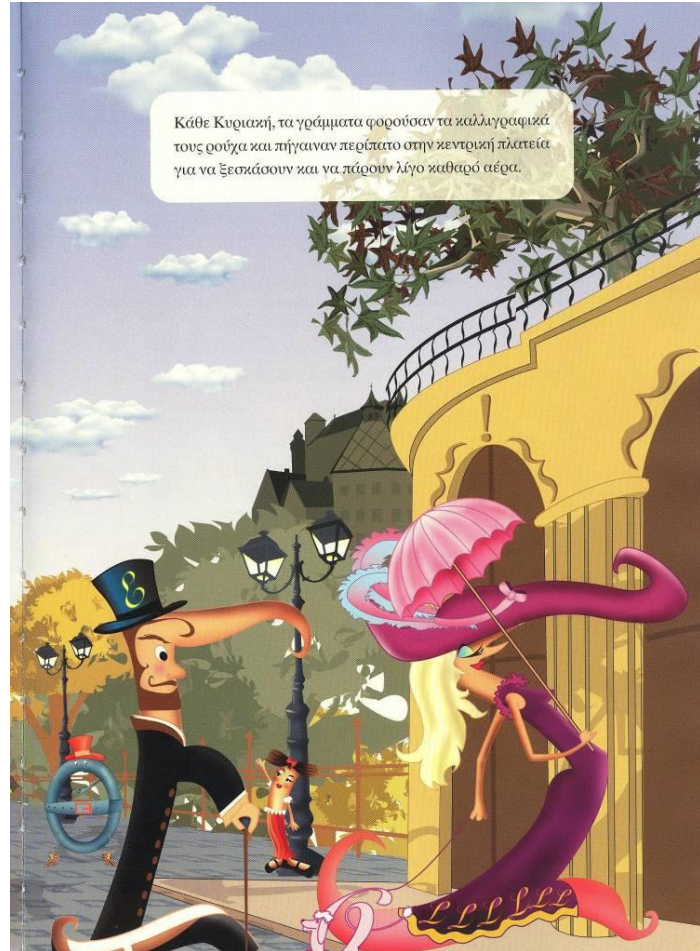
Προσωποποιημένα γράμματα (2/4)

Η Χώρα των Γραμμάτων είχε δρόμους από αποσιωπητικά, στροφές από αποστρόφους και σπίτια από παρενθέσεις. Τα γράμματα ζούσανε σε διάφορες γειτονιές. Εδώ τα Ελληνικά, εκεί τα Γαλλικά, αλλού τα Κινέζικα, παραπέρα τα Νορβηγικά, τα Ετρουσκικά, τα Γερογλυφικά, τα Σοκολατινικά και τα υπόλοιπα γράμματα του κόσμου.

[84]

Κάθε Κυριακή, τα γράμματα φορούσαν τα καλλιγραφικά τους ρούχα και πήγαιναν περπάτο στην κεντρική πλατεία για να ξεσκάσουν και να πάρουν λίγο καθαρό αέρα.

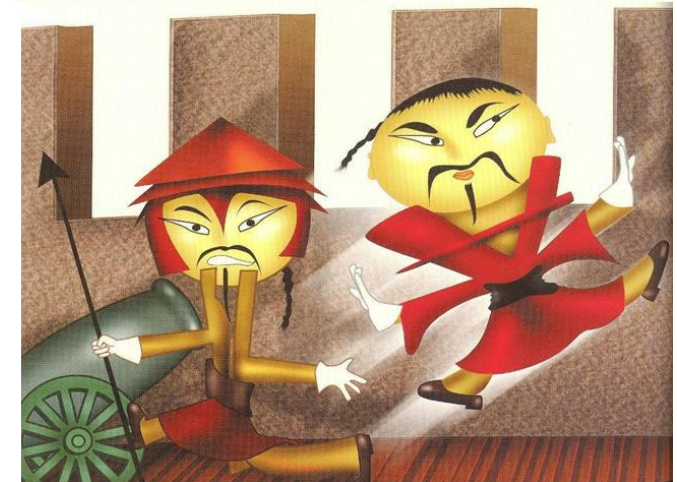

[85]

Προσωποποιημένα γράμματα (3/4)

Ο βασιλιάς Ω-μέγα καταφέρνει να αιχμαλωτίσει δύο γαλλικά γράμματα, αλλά νικιέται από τα αμέτρητα κινέζικα ιδεογράμματα. Και μετά από επανάσταση των δικών του στέλνεται στο τέλος της αλφαβήτας και γίνεται το τελευταίο γράμμα, ενώ αρχηγικά καθήκοντα αναλαμβάνει ο Α.

[86]

Προσωποποιημένα γράμματα (4/4)

Ακόμη και σημεία στίξης πήραν μέρος στην υπόθεση:

- Το θαυμαστικό μεταμορφώθηκε σε υπηρέτες του βασιλιά.
- Η παρένθεση μεταμορφώθηκε σε φυλακή.
- Η αγκύλη έγινε μαστίγιο.

[87]

Συμπεράσματα

- Ο πόλεμος δεν είναι ένα δημοφιλές θέμα στα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία στην Ελλάδα.
- Το σύγχρονο (1989-2010) εικονογραφημένο βιβλίο με θέμα τον πόλεμο στην Ελλάδα στην ουσία καθίσταται αντιπολεμικό. Για πολλά χρόνια εκλείπει παντελώς το ιστορικό βιβλίο και ο πόλεμος φιλοξενείται σε βιβλία χιουμοριστικά. Αυτά προβάλλουν φιλειρηνικά μηνύματα, είναι απολύτως αισιόδοξα.
- Αυτή η τάση φαίνεται να αλλάζει τα χρόνια μετά το 2010, όπου ο πόλεμος αποτελεί όλο και συχνότερα το θέμα στο ιστορικό εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Αγγελική Γιαννικοπούλου 2015. Αγγελική Γιαννικοπούλου, Ιωάννα Καλιακάτσου .
«Ιδεολογία στην Παιδική Λογοτεχνία. Ιστορία και Παιδικό Βιβλίο - Πόλεμος».
Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://opencourses.uoa.gr/courses/ECD3/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λπ., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από τη χρήση του έργου, για τον διανομέα του έργου και αδειοδόχο.
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο.
- που δεν προσπορίζει στον διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο.

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς,
- το Σημείωμα Αδειοδότησης,
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων,
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει),

μαζί με τους συνοδευτικούς υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/7)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνα 1: Εξώφυλλο του βιβλίου «[Νικηταράς](#) : Ο Τουρκοφάγος» / Πέτρος Μπίκος · εικονογράφηση Σ. Μπαράλντι. - Αθήνα : Στρατικής, 1996.

Εικόνα 2: [Πόλεμος – Ειρήνη](#) CC0 Public Domain, Pixabay.

Εικόνα 3, 4, 5, 6, 7: Εξώφυλλο και ενδεικτικές σελίδες του βιβλίου « [Το δάσος με τους κισσούς : Πόλεμος](#)» / Κατερίνα Αναγνώστου · εικονογράφηση Ντανιέλα Σταματιάδη. - Αθήνα : Μίλητος, 2003.

Εικόνα 8, 9: Εξώφυλλο και ενδεικτικές σελίδες του βιβλίου «[Αχ! Ειρήνη](#)» / Γιώργος Μ. Μαρίνος · εικονογράφηση Σπύρος Δερβενιώτης. - Αθήνα : Σύγχρονη Εποχή, 1989.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (2/7)

Εικόνα 10, 11, 12: Εξώφυλλο και ενδεικτικές σελίδες του βιβλίου «[Ο μικρός Μέγας Αλέξανδρος](#)» / Γρηγορίου Ξενοπούλου · εικονογράφηση Lorenz Frolich · επιμέλεια σειράς Άννα-Μαρία Βλάσση - Γαλερού. - 1η έκδ. - Αθήνα : Βλάσση Αδελφοί, 2002.

Εικόνα 13, 28, 29: Εξώφυλλο και ενδεικτικές σελίδες του βιβλίου «[Πατάτες, πατάτες : Μια ιστορία αφιερωμένη στην ειρήνη για όλο τον κόσμο](#)» / Anita Lobel · μετάφραση Μάνος Κοντολέων. - Αθήνα : Άγκυρα, 2004.

Εικόνα 14, 16, 17, 20, 23, 24: Εξώφυλλο και ενδεικτικές σελίδες του βιβλίου «[Όταν οι καμπάνες σταμάτησαν τον πόλεμο : Μια ιστορία αφιερωμένη στην ειρήνη](#)» / Gianni Rodari · εικονογράφηση Pef · μετάφραση Ντίνα Σιδέρη. - 1η έκδ. - Αθήνα : Άγκυρα, 2007.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (3/7)

Εικόνα 15, 18, 19, 21, 22: Εξώφυλλο και ενδεικτικές σελίδες του βιβλίου «[Ο εχθρός](#)» / Νταβίντε Καλί · μετάφραση Φίλιππος Μανδηλαράς · εικονογράφηση Σερζ Μπλοκ. - 1η έκδ. - Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη, 2011.

Εικόνα 25: Εξώφυλλο του βιβλίου «[Ο πόλεμος της μαγικής νεροκολοκύθας](#)» / Ειρήνη Δ. Ρούγγου. - 1η έκδ. - Θεσσαλονίκη : Ζήτη, 2010.

Εικόνα 26: Εξώφυλλο του βιβλίου «[Μια πόλη, μα ποια πόλη](#)» / Γιώργος Κωνσταντινίδης · εικονογράφηση Έφη Λαδά. - 1η έκδ. - Αθήνα : Άγκυρα, 2009.

Εικόνα 27, 36, 37, 38: Εξώφυλλο και ενδεικτικές σελίδες του βιβλίου «[Παιχνίδια και ψιλικά](#)» / Νικόλας Ανδρικόπουλος · εικονογράφηση Νικόλας Ανδρικόπουλος. - 1η έκδ. - Αθήνα : Εκδοτικός Οίκος Α. Α. Λιβάνη, 2006.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (4/7)

Εικόνα 30, 31, 32, 73: Εξώφυλλο και ενδεικτικές σελίδες του βιβλίου «[Πόλεμος χωρίς αιτία](#)» / Éric Battut · μετάφραση Ελένη Παπαγεωργίου. - 1η έκδ. - Αθήνα : Μεταίχμιο, 2003.

Εικόνα 33, 34, 35, 40, 41, 43, 44, 46, 47: Εξώφυλλο και ενδεικτικές σελίδες του βιβλίου «[Ο πόλεμος των Ούφρων και των Τζούφρων](#)» / Ευγένιος Τριβιζάς · εικονογράφηση Χριστίνα Νεοφωτίστου · επιμέλεια σειράς Ρένα Ρώσση - Ζαΐρη. - 1η έκδ. - Αθήνα : Μίνωας, 2006.

Εικόνα 39: Εξώφυλλο του βιβλίου «[Η πόλη που έδιωξε τον πόλεμο](#)» / Αντώνης Παπαθεοδούλου · εικονογράφηση Μυρτώ Δεληβοριά. - Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη, 2012.

Εικόνα 42: [Ναπολέον](#), Public Domain, Wikimedia Commons.

Εικόνα 45: [Κολοκοτρώνης](#), Public Domain, Wikimedia Commons.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (5/7)

Εικόνα 48, 49: Ενδεικτικές σελίδες του βιβλίου «[Η φάλαινα που τρώει τον πόλεμο](#)» / Ευγένιος Τριβιζάς · εικονογράφηση Ναταλία Καπατσούλια. - 2η έκδ. - Αθήνα : Μίνωας, 2007.

Εικόνα 50, 51, 52, 53, 54: Εξώφυλλο και ενδεικτικές σελίδες του βιβλίου «[Οι καλοί και οι κακοί ιππότες](#)» / Αντώνης Παπαθεοδούλου · εικονογράφηση Ίρις Σαμαρτζή. - 1η έκδ. - Αθήνα : Εκδόσεις Παπαδόπουλος, 2012.

Εικόνα 55, 58: Εξώφυλλο και ενδεικτικές σελίδες του βιβλίου «[Οι μεγάλοι παίζουν τον πόλεμο, γιατί;](#)» / Νικολάι Ποπόφ · διασκευή Πέτρος Γαϊτάνος, Μαριανίνα Κριεζή · εικονογράφηση Νικολάι Ποπόφ. - Αθήνα : Άμμος, 1999.

Εικόνα 56: Εξώφυλλο του βιβλίου «[Βατραχομυομαχία Ομήρου](#)» · διασκευή Χάρης Σακελλαρίου. - Αθήνα : Εκδόσεις Καστανιώτη, 1989.

Εικόνα 57: Εξώφυλλο του βιβλίου «[Ιλιάδα](#)» / Ομήρου · μετάφραση Γιάννης Κόραβος, Χρυσάνθη Δρόσου. - 1η έκδ. - Αθήνα : Σοκόλη, 2008.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (6/7)

Εικόνα 59: Εξώφυλλο του βιβλίου «[Πέντε πολεμικές μάσκες](#)» / Εύη Κοντόρα · εικονογράφηση Εύα Μελά. - 1η έκδ. - Αθήνα : Σύγχρονη Εποχή, 2006.

Εικόνα 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66: Εξώφυλλο και ενδεικτικές σελίδες του βιβλίου «[Το φαγκρί και το σκουμπρί](#)» / Ευγένιος Τριβιζάς · εικονογράφηση Στίβεν Γουέστ. - Αθήνα : Μεταίχμιο, 2012.

Εικόνα 67: Εξώφυλλο του βιβλίου «[Η τελευταία μαύρη γάτα](#)» / Ευγένιος Τριβιζάς · εικονογράφηση Στίβεν Γουέστ. - Αθήνα : Μεταίχμιο, 2012.

Εικόνα 68, 76: Ενδεικτικές σελίδες του βιβλίου «[Η φάλαινα που τρώει τον πόλεμο](#)» / Ευγένιος Τριβιζάς · εικονογράφηση Ναταλία Καπατσούλια. - 2η έκδ. - Αθήνα : Μίνωας, 2007.

Εικόνα 69, 70, 71, 72: Ενδεικτικές σελίδες του βιβλίου «[Δε θέλω μοβ μύτη!](#)» / Πόπη Διακαινισάκη. - Αθήνα : Κέδρος, 2003.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (7/7)

Εικόνα 74: Εξώφυλλο του βιβλίου «[Το Βρωμοχώρι](#)» / Σοφία Ζαραμπούκα. - 13η έκδ. - Αθήνα : Κέδρος, 1997.

Εικόνα 75: Εξώφυλλο του βιβλίου «[Το Παραμύθι με τα Χρώματα](#)», / Αλέξη Κυριτσόπουλου. - 12η έκδ. - Αθήνα : Κέδρος.

Εικόνα 77, 78, 79: Εξώφυλλο και ενδεικτικές σελίδες του βιβλίου «[Ειρήνη](#)» / Σοφία Ζαραμπούκα · εικονογράφηση Σοφία Ζαραμπούκα · Αθήνα : Κέδρος, 1977.

Εικόνα 80, 81, 82: Εξώφυλλο και ενδεικτικές σελίδες του βιβλίου «[Ο πόλεμος της χαμένης παντόφλας](#)» / Ευγένιος Τριβιζάς · εικονογράφηση Στίβεν Γουέστ. - 1η έκδ. - Αθήνα : Μίνωας, 2007.

Εικόνα 83, 84, 85, 86, 87: Εξώφυλλο και ενδεικτικές σελίδες του βιβλίου «[Ο πόλεμος της Ωμεγαβήτας](#)» / Ευγένιος Τριβιζάς · εικονογράφηση Αντώνης Ασπρόμουργος. - 1η έκδ. - Αθήνα : Μίνωας, 2007.

